

Vjera, nada i HOMOSEKSUALNOST

Izvješće povjerenstva Britanske
evanđeoske alijanse o jedinstvu i istini
među evanđeoskim kršćanima
(ACUTE)

www.cce.hr

Naslov izvornika: "Faith, hope and homosexuality"
Copyright ©: Evangelical Alliance,
186 Kennington Park Road,
London SE11 4BT

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove publikacije ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji način reproducirati bez pismenog dopuštenja.

Copyright © za Hrvatsku: Crkva cjelovitog evanđelja,

Izdavač: Crkva cjelovitog evanđelja,
Kneza Branimira 11, Zagreb
www.cce.hr, cce@cce.hr

Prijevod i obrada: mr. Peter MacKenzie

Ivana Milobara

Lektura: Jadranka Hajdur

Korektura: Sanja Matasić

Grafička priprema: Danko Matasić

U tiskanju i distribucije ovog izdanja sudjelovale su
sljedeće crkve i denominacije:

Crkva cjelovitog evanđelja,
EPC "Calvary Chapel" Čakovec,
EPC "Dar milosti" Šibenik,
EPC "Milost i istina", Karlovac,
EPC "Krista Kralja" Rijeka,
Kristova crkva u Republici Hrvatskoj,
Kršćanska proročka crkva "Maranatha" Split,
Savez crkava "Riječ Života",
Savez građana za promicanje kršćanskih vrijednosti
kroz kućne zajednice i javne manifestacije, Zagreb.

SADRŽAJ

Sadržaj	3
OACUTE-u	4
Predgovor Hrvatskom izdanju	5
Predgovor Engleskom izdanju	7
Uvod	9
Suvremeni kontekst	11
Ključne definicije	16
Sadašnja rasprava unutar Crkve	19
Svjedočanstvo Pisma	25
Svjedočanstva znanosti: naslijeđe, odgoj i ponašanje	36
Svjedočanstvo povijesti	40
Praktična i pastoralna pitanja	44
Zaključak: Stavovi i preporuke	49
Odabrana bibliografija	52
Adrese kršćanskih udruga koje se bave problemom homoseksualizma	54
Bilješke	55

O ACUTE-u

ACUTE je povjerenstvo Evanđeoske alijanse za jedinstvo i istinu među evanđeoskim kršćanima. Cilj mu je promicati konsenzus o teološkim pitanjima koja ispituju njihovo jedinstvo te u njihovo ime utvrditi usklađene stavove o pitanjima kontroverznima u široj javnosti.

Uz članove Evanđeoske alijanse, u upravljačkoj ekipi ACUTE-a nalaze se predstavnici Britanskoga evanđeoskog vijeća i Evanđeoskog pokreta Walesa.

Više obavijesti o ACUTE-u:

pastor dr. David Hilborn, koordinator, ACUTE

Evangelical Alliance

Whitefield House

186 Kennington Park Road

London SE11 4BT

e-pošta: acute@eauk.org

web-stranica: <http://www.eauk.org>

faks: +44 (0)171 207 2150

PREDGOVOR HRVATSKOM IZDANJU

U posljednjih je nekoliko godina u Hrvatskoj vidljivo sve učestalije promicanje homoseksualnosti i ostalih oblika seksualnog ponašanja koji se razlikuju od heteroseksualne monogamne zajednice muškarca i žene. Kroz javne medije, kulturne događaje, ali i političko lobiranje, udruge homoseksualaca pokušavaju ove oblike seksualnog ponašanja prikazati kao nešto normalno i prihvatljivo kritizirajući pritom sve koji se s njima ne slažu, nazivajući ih zaostalima i konzervativnima.

Ovo izvješće koje se nalazi pred vama izradili su znanstvenici i teolozi kako bi ukazali na istinu vezanu uz pitanje homoseksualizma te političarima, kulturnim i javnim djelatnicima dali uvid u stanje stvari koje se razlikuje od slike koju u javnosti žele prikazati borci za prava homoseksualaca. Cilj nije napasti, već u kršćanskoj ljubavi ukazati na ono što Božja riječ Biblija govori o ovakvom obliku ponašanja.

Iako su se na Zapadu pojavile neke crkve koje odobravaju brakove homoseksualca, kršćani koji drže do zapisane Božje riječi smatraju kako je ovaj oblik ponašanja

grieh u Božjim očima, što je navedeno na nekoliko mjesta u Starom i Novom zavjetu. Stav je crkve jasan, ali ne i dovoljno glasan. Prečesto se događa da kršćani dopuštaju svima drugima da izraze svoje mišljenje, ali se boje reći vlastito. Ova je knjižica pokušaj da se takvo stanje promijeni. Njezin je glavni cilj informirati ljude i izraziti stav. Isus nikada nije šutio ako je imao što za reći, uvijek je ukazivao na svaku nepravdu, nemoral i zlo na koje je nailazio, a njegovi bi sljedbenici trebali činiti isto. Mišljenje je kršćana da je homoseksualizam grijeh, ali samo to reći, a ne argumentirati nije dovoljno. Stoga ova knjižica daje neke činjenice temeljene na teološkom i znanstvenom stajalištu koje potvrđuju ovu tezu.

Na vama je da sami provjerite i poput pravog istraživača proučite i drugu stranu medalje kako biste dobili potpunu sliku.

Uredništvo

PREDGOVOR ENGLESKOM IZDANJU

Homoseksualnost je danas vjerojatno najspornije pitanje u Crkvi na zapadu. Zbog sve većeg prihvaćanja načina života muške i ženske homoseksualne populacije u širem društvu, kršćanske su zajednice prisiljene preispitivati svoje tradicionalno uvjerenje da je homoseksualno ponašanje grešno te da je zarađivanje aktivnih homoseksualaca nedopustivo.

U takvu ozračju evanđeoski se kršćani često prikazuju kao konzervativni reacionari koji nisu spremni na konstruktivan dijalog. Nedvojbeno je da uvijek moramo davati prvenstvo Božjoj riječi zapisanoj u Bibliji i ozbiljno shvaćati njezino razumijevanje u povijesnom kontekstu. No moramo biti svjesni da je Crkva povremeno pokazivala neprijateljstvo i predrasude prema homoseksualnim osobama, što nije u duhu Kristova primjera. U ovom izvješću ACUTE daje pozitivan doprinos suvremenoj raspravi o homoseksualnosti i evanđelju. On vrlo jasno potvrđuje pravovjerni stav, ali pokazuje i istinsku osjetljivost na trenutačna pastoralna pitanja. Time se odriče homofobnih stavova.

Nadam se da će se ovaj dokument naširoko proučavati unutar i izvan evanđeoske zajednice te da će postati vrijednim izvorom za sve one koje zanimaju homoseksualnost, evanđelje i Crkva.

dr. Joel Edwards, generalni
direktor Evanđeoske alijanse

UVOD

Mnogi će pitati: Zar je potreban još jedan dokument o homoseksualnosti? Zar ih nema dovoljno? Zaista, mnogo se pisalo zadnjih godina o homoseksualnosti i evanđelju.¹ Dio je tog štiva branio prevladavajuće evanđeoske stavove, što potvrđuju rezultati nedavne ankete u kojoj se 94% crkava, članica Evanđeoske alijanse, izjasnilo da je homoseksualno ponašanje grešno². Svjesni smo, međutim, da rasprava u evanđeoskim krugovima dobiva sve veći zamah³ i da raste broj onih koji se smatraju evanđeoskim kršćanima⁴, a ipak dovode u pitanje postojeći konsenzus. U takvu okruženju želimo iznova potvrditi tradicionalni kršćanski stav o homoseksualnom ponašanju. Naši su ciljevi:

- 1. Pomagati kršćanima tradicionalnog uvjerenja da učinkovitije odgovaraju na izazove homoseksualnog lobija, koji je uspio dobiti znatnu potporu u društvu svojom dugoročnom strategijom i vještom uporabom medija.**
- 2. Pomagati kršćanima da pristupaju homoseksualnim osobama na pastoralni način.** Evanđeoski se kršćani proglašavaju osobama

koje neprimjereno osuđuju. Dakako, želimo ostati vjerni biblijskim standardima seksualnog morala, no želimo ohrabriti kršćane da pristupaju homoseksualnim osobama sa suosjećanjem i poštivanjem Kristovim. Treba govoriti s njima i o njima na ljubazan, osjetljiv način te imati na umu da takvi ljudi možda dolaze u naše crkve.

- 3. Pružati potporu onim kršćanima koji služe osobama koje žele napustiti homoseksualan način života⁵.** Takvih organiziranih službi ima malo u Ujedinjenom Kraljevstvu, a nedostaje im potpora i sredstava.

SUVREMENI KONTEKST

Homoseksualno se ponašanje poznavalo, i u različitoj mjeri prihvaćalo u mnogim kulturama kroz stoljeća.⁶ Tek nedavno, međutim, u posljednjih tridesetak godina znatan je dio židovsko-kršćanske kulture prestao u njemu gledati odstupanje od moralnih normi⁷. Premda u Britaniji dvije trećine muškaraca i više od polovice žena vjeruju da je takvo ponašanje grešno, broj onih koji ga ne odobravaju brzo pada od šezdesetih godina 20. stoljeća nadalje.⁸ U cijeloj Europi svaki novi naraštaj sve više tolerira homoseksualno ponašanje.⁹ Nekoliko zapadnih zemalja suočeno je s činjenicom da će protivnici uskoro biti u manjini. Ako se današnji brucoši mogu smatrati vodećim ideolozima budućnosti, onda je značajno da je postotak američkih brucoša koji odobravaju zakone protiv homoseksualnog ponašanja pao od 53,2% na 33,9% između 1987. i 1994. godine.¹⁰

Ta se liberalizacija stavova može pripisati raznim čimbenicima. Kao što ćemo uskoro vidjeti, neki seksualno usmjerenje smatraju urođenim. Drugi izravno povezuju seksualno izražavanje s načelom slobodnog izbora te posebice s autonomnošću osobnog izbora. Kod mnogih

je pomak prema odobravanju manje pitanje svjesnog odabira, a više ideološki motiviran. Bez obzira na prave uzroke pojedinačnih slučajeva, općenito je jasno da se homoseksualne spolne veze sve više smatraju autentičnim i prirodnim životnim opredjeljenjem¹¹. Taj pomak u javnom mnijenju valja prepoznati samo kao dio sveopćeg udaljavanja od apsolutnih moralnih pravila utemeljenih na objavi Svetog pisma i približavanja etici koja se temelji na samoodređenju, samoispunjenju i pravima pojedinca.¹²

Tijekom posljednja četiri desetljeća sve moćniji homoseksualni lobi borio se za prihvaćanje životnog stila homoseksualaca u širem društvu. Što se Velike Britanije tiče, glavnu prekretnicu označava Wolfendenovo izvješće o homoseksualnosti i prostituciji objavljeno 1957. godine. U izvješću se tvrdi da nije primjereno zakonom zabraniti privatne homoseksualne aktivnosti među odraslim osobama koje na njih dragovoljno pristaju. Nakon žustre kampanje to je načelo postalo zakonom 1967. godine.¹³ Do još jedne prekretnice došlo je 1973. godine kada je Američko psihijatrijsko društvo odlučilo ukloniti homoseksualnost s popisa duševnih poremećaja koji zahtijevaju psihijatrijsko liječenje. To znači da Društvo od tada nije više smatralo homoseksualnost patološkim stanjem za koje je potrebna terapija i izlječenje, iako ju je zadržalo na popisu stanja koja mogu uzrokovati disfunkciju i tjeskobu. Manje je poznato da je ta odluka slijedila nakon žustrog lobiranja homoseksualaca te njihovih prosvjeda koji su grubo poremetili tri uzastopne konvencije Društva. Svim svojim članovima Društvo je poslalo pismo homoseksualnog lobija. Lobi je pokrio i troškove. Odluka Psihijatrijskog društva nije se dakle temeljila na novoj stručnoj analizi. To

je bio još jedan slučaj u kojemu se predanom kampanjom izborila promjena politike.¹⁴ Od tada je vrlo motivirana muška i ženska homoseksualna zajednica oblikovala medicinski, sociološki i širi društveni konsenzus. Lobiranje homoseksualne zajednice Stonewall, koja je u studenome 1997. izručila milijun razglednica Tonyju Blairu, bila je samo još jedan nedavni potez u dobro promišljenom programu akcija.¹⁵

Tijekom tog razdoblja veći je broj teologa i crkvenih vođa blagonaklono reagirao na platformu prava homoseksualaca. Godine 1955. anglikanski je pisac Derrick Sherwin Bailey pozvao javnost na preispitivanje tradicionalnih stavova prema homoseksualnosti.¹⁶ Bailey je nastojao razlikovati “inverziju” od “perverzije”, predlažući istraživanje uzroka inverzije (što danas zovemo usmjerenjem, orijentacijom). Njegovo je djelo otvorilo raspravu koja je dobila znatan zamah objavljivanjem djela anglikanskog teologa Normana Pittingera *Vrijeme za suglasnost*¹⁷ 1967. godine. U njemu je Pittinger zagovarao odobravanje bilo koje seksualne veze, homoseksualne ili heteroseksualne, koja izvire iz ljubavi.

Kao što je *Vrijeme za suglasnost* bio odraz seksualne revolucije šezdesetih, daljnje je djelovanje liberalnih i radikalnih teologa slijedilo rastuću plimu te revolucije. U sljedećim se godinama očitivalo sve veće prihvaćanje “nove moralnosti” koju su promicali pisci poput Josepha Fletchera i Johna Robinsona. Ta je moralnost opravdala seks izvan braka uz uvjet da se temelji na ljubavi. Pospješio ju je, ne baš u maloj mjeri, razvoj jednostavnih, jeftinih i učinkovitih kontracepcijskih sredstava¹⁸. Napadajući uvriježeno vjerovanje da je uzajamna seksualna aktivnost

samo za vjenčane parove, taj je pokret postavio temelje za nedavne pokušaje mijenjanja tradicionalnoga crkvenog neodobravanja homoseksualnoga spolnog odnosa.

Premda je pojava AIDS-a¹⁹ znatno usporila pokret za prava homoseksualaca, čini se da taj trend nije utjecao na Crkvu. Naprotiv, možda sadašnja spremnost pojedinih većinskih denominacija za razmatranje mogućnosti zaredivanja seksualno aktivnih homoseksualnih osoba proizlazi iz sasvim shvatljivog sažaljenja kršćana zbog teškog stanja u kojem se nalaze homoseksualne osobe zaražene virusom HIV-a.²⁰ Osim toga, čini se da su i u samoj Crkvi pastoralne kvalitete i rad homoseksualnih službenika Crkve, koji su se u ozračju rastuće tolerancije osjećali sve spremnijim “izaći u javnost”, utjecali na mnoge.

Dugo je javno mnijenje u Velikoj Britaniji homoseksualnost najčešće povezivalo s tipično muškim okruženjem, poput internata, oružanih snaga i zatvora, gdje su prilike za heteroseksualne veze ograničene.²¹ Danas takvo povezivanje više ne prevladava.²² Rasprostranjena promjena u stavovima javnosti može se pripisati ne samo strategiji homoseksualnog lobija, nego i njihovim saveznicima u pokretu za ljudska prava te blagonaklonom dijelu medija.²³ Preko tih kanala prenosi se poruka da je homoseksualno usmjerenje posve biološki, psihološki i sociološki normalno. Njezini pobornici potkrepljuju tu poruku koristeći se svakom prilikom da homoseksualnost predstave u pozitivnom svjetlu. To čine prikazujući homoseksualne osobe kao žrtve diskriminacije kojima je potrebna zaštita i upirući reflektore na slučajeve homofobije, to jest iracionalan strah od homoseksualnog

ponašanja ili klevetanje homoseksualnih osoba. Zajednički je cilj takvih kampanja osvajanje “dobronamjerne sredine”. Jedna je od posljedica svega toga da su umjereni protivnici homoseksualnosti izloženi riziku da budu ožigosani kao netolerantni reakcionari. U nekim tvrtkama postoji mogućnost da budu opomenuti zbog seksualne diskriminacije.²⁴

Stanje u pravosuđu danas se mijenja brže nego ikada. Laburistička se vlada opredijelila za reforme u korist homoseksualaca. Ona kani opozvati zakon koji zabranjuje promicanje homoseksualnosti u školama i, u času nastanka ovog teksta, namjerava održati glasovanje o smanjenju dobi pristanka na seksualni odnos sa 18 na 16 godina. Sprema se pregovarati i s oružanim snagama da bi se ukinula zabrana ulaska u vojsku homoseksualcima. Planirano uključenje Europske konvencije o ljudskim pravima u britansko zakonodavstvo moglo bi imati snažan utjecaj na tom području. Već su sada homoseksualni partneri počeli tražiti zakonska i financijska prava jednaka onima koja uživaju bračni drugovi zaposlenika, i u mnogim slučajevima, čini se, postižu uspjehe.²⁵ Povrh toga, kršćani poslodavci mogu biti kazneno gonjeni odbiju li zaposliti aktivne homoseksualce, premda je to, čini se, u suprotnosti s Poveljom o vjerskoj slobodi UN-a, prema kojoj vjerske organizacije mogu zapošljavati u skladu sa “zahtjevima i standardima koje traži” vjera koju ispovijedaju.²⁶

KLJUČNE DEFINICIJE

U ovo vrijeme previranja nastaje zbrka zbog različitih uporaba riječi “homoseksualac” i “homoseksualnost”. Često se pri njihovoj uporabi prije svega podrazumijeva homoseksualno usmjerenje. Čak ima onih koji uopće ne žele govoriti o homoseksualcima nego samo o osobama koje privlači isti spol. Neki pri uporabi tih riječi misle ponajprije na spolni čin između *muških* osoba. Drugi, pak, tim pojmom obuhvaćaju i *lezbijstvo*, i u smislu privlačenja istog spola i u smislu tjelesne seksualne intimnosti između žena. Za neke homoseksualnost obuhvaća negenitalne kontakte kao što su ljubljenje, milovanje i držanje za ruku, pa čak i samo emocionalno prijateljstvo među pripadnicima istog spola.²⁷ Te se objektivnije uporabe tog termina brkaju sa sirovijim jezikom homofobije, koji odbacuje homoseksualne muškarce i žene kao same po sebi gnusne ili vrijedne mržnje.²⁸ Zbrka nastaje također kada se negenitalno prijateljstvo između dviju osoba istog spola, koje su odlučile skupa stanovati, neprimjereno označava kao homoseksualno.

Postoje indikacije da je tradicionalni kršćanski stav izgubio potporu djelomično i zato što njegovi pobornici

nisu dovoljno razlikovali homoseksualno **usmjerenje** od homoseksualne **prakse**. U nastavku ćemo tu razliku detaljnije razmotriti, no na početku treba priznati da je crkvena osuda homoseksualne prakse zvučala kao osuda svih vrsta homoseksualaca **kao ljudi**, pa čak i onih kršćana koji su se odrekli braka i borili se da ostanu čedni. No, s druge strane, činjenica je da su homoseksualni aktivisti rado zanemarivali tu razliku jer ona dovodi u pitanje njihov stav da se homoseksualci ne smiju ustručavati u izražavanju svoje seksualnosti na tjelesni, intimni način, ili potkopava njihovo uvjerenje da se seksualna aktivnost ljudi istog spola mora prihvaćati kao normalna bez obzira na prisutnost ili odsutnost homoseksualnog usmjerenja.²⁹

Radi veće jasnoće, predlažemo da se riječ “homoseksualac” uporabi za sve one koje seksualno privlači pretežito isti spol, bez obzira na to očituje li se to u homoerotskoj praksi ili ne, i da riječ “homoerotski” opisuje spolnu ili drugu aktivnost koja ima svrhu probuditi tjelesnu seksualnu želju.³⁰

Svjesni smo da naše definicije neće naići na sveopće odobravanje, no želimo naglasiti da problemi terminologije postoje na svakoj strani ove rasprave. Bilježimo sa žaljenjem sklonost nekih homoseksualnih aktivista da upotrebljavaju riječ “homofob” pri opisavanju svakoga tko se ne slaže s njihovim stavovima.³¹ Sa žalošću priznajemo da u evanđeoskoj zajednici, pa i u Crkvi kao cjelini, postoji znatan stupanj straha, nerazumijevanja, predrasuda, pa čak i otvorenog neprijateljstva prema homoseksualnim osobama. Ako riječ “homofobija” znači iracionalan strah ili neprijateljstvo prema takvima, najoštrije ju osuđujemo

kao grijeh koji zahtijeva pokajanje. No ne možemo prihvatiti stav da je svako neodobravanje homoseksualne prakse samo po sebi iracionalno ili neprijateljsko. To uvjerenje imamo na umu kada raspravljamo sa ženskim i muškim homoseksualcima kršćanima i s drugima koji traže odobravanje Crkve za seksualno aktivne homoseksualne veze.

SADAŠNJA RASPRAVA UNUTAR CRKVE

Rasprava o homoseksualnosti traje poprilično dugo unutar Crkve, no može se reći da posljednjih godina napetost raste. U nekoliko denominacija rasprava je postala uzrokom bolnih razmirica. Među članovima crkava postoji duboko neslaganje oko sadržaja zdravoga kršćanskog učenja. Kao što smo već spomenuli, javljaju se izrazite razlike među onima koji se smatraju evanđeoskim kršćanima. Možda je neizbježno da se brze promjene u okolini odražavaju i unutar Crkve.

Prije tridesetak godina bilo je nezamislivo da pripadnici klera javno priznaju svoje aktivne homoseksualne veze i ipak ostaju u službi, ili da vođe denominacija odobravaju homoerotsku praksu među službenicima, ili da se u službenim crkvenim izjavama zazire od osuđivanja takva ponašanja kao grešnoga. No danas nema takve sloge. Povrh toga, u nekim denominacijama skupine aktivista zalažu se za prava homoseksualaca, a među njima su najglasniji svećenici i pastori.³² Šire bi društvo, kada vidi toliko nesigurnosti i žučne nesloge oko tog pitanja, moglo s pravom zaključiti da je Crkva zatajila u davanju jasnog vodstva te da se priklonila sekularnom duhu. Dijelovi medija

potkrepljuju takvo viđenje senzacionalnim reportažama o crkvenim sinodima i saborima, pa i sablažnjivim naslovima o homoseksualnim vezama klera.

Suočeni s takvim razvojem događaja, ne iznenađuje da među ljudima koji nisu homoseksualci vlada zbrka. Jasno je da pastoralni odnosi s homoseksualcima, bilo susjedima, znatiželjnicima ili članovima crkava, moraju odisati ljubavlju i poniznošću. No česta je značajka naše pale naravi da usvajanjem tih vrlina postaje teže osuditi homoseksualno ponašanje kao grijeh. U konačnici, vrlo malo kršćana želi ispasti netolerantnima. Osim toga, naveliko se najavljuju znanstvena proučavanja kojima će se navodno dokazati da postoji homoseksualni gen. Ta su tobožnja proučavanja sada uvelike diskreditirana, ali su ipak potaknula sumnje o opravdanosti osuđivanja homoseksualaca za ponašanje koje je zapravo, po mišljenju nekih, urođeno.³³

Javnost još više zbunjuje činjenica da sve veći broj teologa, također i onih iz sredina evanđeoskih kršćana, prihvaća mogućnost da je homoerotska praksa legitimna u nekim kontekstima. Takvi “učenjaci” često orišu uvjerljive usporedbe između “oslobođenja” homoseksualaca i oslobođenja drugih potlačenih skupina u društvu.³⁴ Među tim usporedbama najčešće se koriste ropstvom. Argument glasi ovako: kao što je cijela Crkva napokon pozitivno odgovorila na pritisak manjine koja je tvrdila da Sveto pismo zahtijeva potpuno ukinuće ropstva, tako bi trebala i danas reagirati po pitanju homoseksualnosti.³⁵ No postoje bitne razlike između tih dvaju pitanja. Novi zavjet, dakako, odnosi se prema ropstvu kao prema danoj činjenici u tadašnjem društvu, ali je već tada dovodio u pitanje

razmjerno prosvijetljen način na koje se ono prakticiralo u 1. stoljeću (vidjeti Gal 3:28, Ef 5:6-9, 1 Tim 1:10, Flm).³⁶ Nedvojbeno je da postoje razlike između stanja u vrijeme nastanka Novog zavjeta i kasnijeg oblika ropstva koji je pokrenuo dugu borbu za njegovo ukinuće. No ipak u Pismu nalazimo dovoljno utemeljeno učenje o ljudskoj slobodi i važnosti pojedinca da zacrta pravac prema eventualnom ukinuću. Sličan pristup tumačenju bavi se znatnim pomakom prema slobodi i dostojanstvu žena, što tako oštro odvaja Novi zavjet od njegova kulturnog ozračja (Lk 7:36-50, Iv 20:10-18, Dj 16:15, 18:28, Gal 3:28). Kao i u primjeru ropstva, i to se navodi kao presedan za opravdanje homoseksualnog stila života.³⁷ U stvarnosti, međutim, kada se radi o homoseksualnoj praksi, uopće ne postoje biblijski pokazatelji za promjenu stava³⁸ koji se daju čak i izdaleka usporediti s ropstvom i ulogom žena. Te usporednice imaju samo emotivnu, a ne logičnu vrijednost, jer onaj koji dovede u pitanje njihovu primjenu i u ovom kontekstu, bit će proglašen protivnikom ljudskih prava u općenitom smislu.

Kritike crkvenog učenja o homoseksualnosti s gledišta ljudskih prava sve su češća pojava. U velikoj mjeri suvremena etika smatra **bilo kakvo** suprotstavljanje homoseksualnoj praksi ograničenjem slobode izražavanja i druženja, povredom privatnosti i seksualnom diskriminacijom³⁹, te tako proglašava klasično učenje Crkve zastarjelim i ugnjetavačkim.⁴⁰ Takvo poimanje nije samo motiviralo neke skupine nekršćanskih aktivista da “izbace” pojedine biskupe i stvaraju nered na crkvenim skupovima⁴¹, nego je utjecalo i na oblikovanje etičkih smjernica u nekim crkvenim tijelima. Godine 1985., na

primjer, Ujedinjena Crkva Kristova (SAD), na svojem petnaestom godišnjem sinodu, odobrila je “otvoren pristup potpore” kao i “zaštitu prava za sve svoje članove bez obzira na seksualnu orijentaciju”. Godine 1988. Ujedinjena Crkve Kanade slijedila je njihov primjer.⁴² S jedne se strane ne sumnja, s kršćanskog stajališta, da homoseksualne osobe imaju ista ljudska prava kao i svi ostali, no zaštita druženja, privatnosti i spolne pripadnosti posve je nešto drugo od eksplicitnog odobravanja homoerotske seksualne aktivnosti u Crkvi. Sljedbenici Isusa Krista imaju obveze prema Bogu koje katkada mogu zahtijevati od njih da se kane aktivnosti koje su zakonom dopuštene, ali duhovno neumjesne. Unatoč tome, te dvije crkve dopuštaju seksualno aktivna partnerstva svojim članovima. Još k tome, da bi potvrdili takvu usmjerenost, idu korak dalje, proglašavajući muške i ženske homoseksualne osobe podobnima za zaređenje.

Rasprava o homoseksualnosti usredotočila se na pitanje zaređenja ne samo u Sjevernoj Americi nego i u Ujedinjenom Kraljevstvu. Stvorila je jaku napetost u anglikanskim, metodističkim i ujedinjenim reformiranim crkvama.⁴³ Godine 1995., nakon niza kontroverznih rasprava na različitim razinama, Evandeosko vijeće Anglikanske crkve bilo je tako zabrinuto da je sastavilo teološku komisiju koja je poslije objavila izjavu, na imendan svetog Andrije, potvrđujući klasično stajalište da su heteroseksualni brak i celibat jedina dva okvira u kojima je moguće živjeti svetim životom.⁴⁴ Između 1990. i 1993. britanski su se metodisti hvalili s implikacijama izvješća njihove komisije o ljudskoj seksualnosti. Ponovili su klasično stajalište, ali uz to su još potvrdili mogućnost službe muških i ženskih homoseksualnih osoba u Crkvi, uz prijedlog da se odlukama

u pojedinim slučajevima bave “odgovarajući odbori”⁴⁵. Godine 1997. glavni je sabor Ujedinjene reformirane crkve donio *interim* rezoluciju dopustivši lokalnim crkvama da zareduju i uvode u službu seksualno aktivne homoseksualne osobe. Time je ta crkva postala prvom većom denominacijom u Britaniji koja je službeno odobrila zaredivanje muških i ženskih homoseksualnih osoba. Zbog toga je stekla odbojnost znatnog broja evanđeoskih kršćana i pobornika klasičnog uvjerenja.⁴⁶

Možda su ti događaji pokazatelj liberalizacije stavova prema homoseksualnoj praksi u zapadnoj Crkvi, no valja napomenuti da su istodobno izazvali znatno protivljenje među rastućim crkvama u drugim dijelovima zemaljske kugle. Nedavno su, na primjer, anglikanske crkve s juga izdale proglas s Lambeth konferencije (skupa anglikanaca iz cijeloga svijeta) u Kuala Lumpuru. U njemu su izrazili jaku potporu tradicionalnom učenju o seksualnoj moralnosti i osudili homoseksualnu praksu kao “obeščašćenje Boga i oskvrnuće ljudskog dostojanstva”.⁴⁷ Ton tog proglasa zvuči kao upozorenje. Ako zapadna Crkva priznaje da je u prošlosti provodila kulturni imperijalizam i kaje se zbog toga, mora paziti da danas ne provodi etički imperijalizam s obzirom na seksualno ponašanje.

Mnoštvo rasprava u Crkvi ističe raznolikost pristupa na kojima se temelje općenitiji argumenti glede homoseksualnosti i evanđelja. Općenito govoreći, protivnicima zaredivanja seksualno aktivnih homoseksualaca suprotstavljaju se oni koji smatraju da je Crkva u raskoraku s napretkom društva i da mora modernizirati svoje kriterije za izbor vođa. Neki od njih

temelje svoj stav na pretpostavci da su dijelovi Pisma u kojima se osuđuje homoseksualna praksa kao grešna zapravo kulturološki uvjetovani te se mogu zanemariti.⁴⁸ Drugi tvrde da je prijeporno samo tradicionalno tumačenje tih tekstova te da Biblija, ako se pravilo razumijeva, nikada nije osudila homoseksualnost kao takvu, nego samo pojedine oblike.⁴⁹ Treći se pozivaju na sveopće biblijske vrline kao što su ljubav, prijateljstvo, vjernost i prihvaćanje te smatraju da one nadilaze pojedine biblijske zabrane.⁵⁰ Taj je pristup poticao sve češće na razlikovanje između vjernih, stabilnih veza prožetih ljubavlju i površnih, promiskuitetnih veza. Na temelju toga sve je više pojedinaca i crkava predlagalo da se ne uskraćuje zaredivanje osobama iz stabilnih veza.⁵¹

Trenutačno stanje zahtijeva od kršćana da se uhvate u koštac s glavnim pitanjima iz te rasprave. Moraju se usredotočiti na biblijsko tumačenje, uzroke homoseksualnosti, homoseksualno ponašanje, povijesnu dimenziju i praktičnu pastoralnu primjenu. Sada je na redu biblijska interpretacija.

SVJEDOČANSTVO PISMA

Opće napomene

Biblija je pisana kroz mnoga stoljeća i u raznim kulturama – sve različite od naše. No ta činjenica ne obeskrepljuje njezin trajni autoritet. Ne vidimo razlog zašto Božja volja, objavljena u prošlim kulturama, ne bi vrijedila kao njegova trajna volja za sve kulture. Kao što smo već napomenuli, Biblija se ionako često suprotstavljala kulturi svojega vremena. I Isus i Pavao više su puta stali nasuprot moralnom konsenzusu svojih suvremenika, ne samo glede duhovnih nego i etičkih načela (Mk 2:23-8, 7:1-8; Iv 7:53-8:11; Dj 19:23-41; Gal 1:11-17). Činjenica da se oni slažu sa svojom kulturom po drugim pitanjima ne obezvređuje njihovu temeljnu kritičku dosljednost.

No mora se priznati da je broj biblijskih navoda koji govore izravno o homoseksualnosti razmjerno malen. Ali ti tekstovi ipak pripadaju širem kontekstu biblijskog učenja o stvaranju, ljubavi, svetosti te o međuljudskim odnosima što prodire u srž Božje namjere za čovječanstvo. Razmotrit ćemo najprije širi kontekst, a zatim pojedine navode.

Kada je Bog stvorio prvog muškarca i prvu ženu, bio je zadovoljan svojim djelom “jer vidje da je veoma dobro” (Post 1:31). Prva poglavlja Knjige Postanka ne bave se posebno razlikom između muškarca i žene, ali naglašavaju da ih je Bog namjerno stvorio kao različita bića da bi se međusobno dopunjavali. Ta su poglavlja temeljni kontekst za ljudsku seksualnost, rađanje djece i brak (Post 1:27-8; 2:18-24) i temelj židovsko-kršćanskog učenja da spolna intima pripada samo u doživotni bračni odnos između jednog muškarca i jedne žene.⁵²

Dakako, biblijski modeli seksualnosti, braka i rađanja djece moraju se razvijati u ozračju najvažnije vrline, a to je ljubav. Ali biblijski pojam ljubavi daleko nadmašuje seksualnu ljubav. Božja je ljubav obrazac za našu ljubav, a ne obrnuto. “Mi ljubimo jer on nas prije uzljubi” (1 Iv 4:19). Bog se objavljuje kao Trojstvo, kao zajednica osoba koje žive u savršeno skladnim odnosima ljubavi.

Ta načela vrijede za svako područje našeg življenja. Životno su važna za svaku vrstu ljubavi, te tako ništa manje i za seksualnu ljubav. Sa stvaranjem čovječanstva Božja ljubav izvire iz njega i otvara put prema savezu uzajamnog povjerenja i privrženosti. Kada je vidio da samoća nije dobra za Adama, stvorio je drugo biće, ženu, kao družicu (Post 2:20-5). Muškarac i žena nadopunjuju se ne samo fizički nego i u svim vidovima svojeg odnosa. Anatomski su namijenjeni jedno za drugo jer komplementarnost njihovih spolnih organa ima očitu svrhu rađanja djece, što nije slučaj s dva muškarca (ili dvije žene). Svjesni smo da se ta poanta često omalovažava kao pogrešan “naturalistički” zaključak i kao neopravdani skok u logici od činjeničnog stanja do

ideje o “namjeri” ili “etičke obveze”.⁵³ Priznajemo da se heteroseksualni seks ne može ograničiti samo na penetraciju vagine penisom ili na biološku reprodukciju. No ipak veza između seksualnosti i reprodukcije nije slučajna. Priznajemo da većina spolnih odnosa nema za posljedicu rađanje i da je Bog dao seksualnost i za naš užitak. Mnogi su iz raznih razloga nesposobni za rađanje djece, ali ipak uživaju u spolnim odnosima. Unatoč tome, Sveto pismo nesumnjivo vidi **mogućnost** rađanja koja proistječe iz heteroseksualnih spolnih odnosa kao osebujan znak isključive božanske potvrde – kao to što ih čini posebno vrijednima nasuprot drugim po sebi sterilnim oblicima zajedničkoga spolnog čina (Post 1:28, 9:1-15, 15:1-21, Ps 127:3).⁵⁴

Svakako, nadopunjavanje muškarca i žene nije samo tjelesne naravi. U Knjizi Postanka 1:27 naglašava se stvaranje i muškaraca i žene po slici Božjoj. Kontekst jasno pokazuje da je Božja slika izražena u odnosu koji je tjelesne, ali i duhovne naravi. Muškarac i žena jednaki su u svojoj ljudskosti (budući da imaju istu ljudsku narav), ali ipak različiti u svojim kvalitetama i komplementarni. Njihovo je ujedinjenje temeljni izraz svega toga. “Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo” (Post 2:24). Tu nalazimo konačni obrazac za ljudsku, seksualnu ljubav. Svjesni smo da se obrazac u Starom zavjetu nije posve ograničio na monogamiju, ali ipak naglašavamo da se ona napokon rodila iz njega kao konačni cilj njegovih težnji. U Novom zavjetu taj obrazac, kada ga navode Isus i Pavao (Mt 19:4-6; Ef 5:31) nesumnjivo podrazumijeva monogamiju.⁵⁵

Prema jasnom učenju Pisma, dakle, seksualna ljubav pripada samo u doživotni brak između jednog muškarca i jedne žene. Štoviše, Biblija nas oštro upozorava da ne zanemarimo njezino učenje i zaštićuje ga, okruživši ga zakonima i obvezama što ga potkrepljuju (Mt 19:4-12; 1 Kor 7:1-40; Kol 3:18-19; Tit 2:4-5; 1 Pt 3:1-7; Heb13:4). Osim toga, stroge moralne obveze naznačene za muševce i žene dokaz su važnog načela što se često previđa u homoseksualnoj egzegezi. Božje zapovijedi ne smiju se suprotstavljati Kristovu zakonu o ljubavi. Naprotiv, poslušnost zapovijedima značajka je ljubavi (Iv 15:10, 1 Iv 5:2-4).

Danas se mnogo raspravlja o seksualnosti, no ne smijemo zaboraviti da postoje drugi, ne-erotski oblici ljubavi koji imaju važno mjesto u Božjem planu za nas, npr. bratska ljubav (*filadelfia*) i prijateljstvo (*filia*). Klasični je biblijski primjer ljubav između Davida i Jonatana. Ne smijemo zaboraviti da je Isus imao prijatelje koje je smatrao "obitelju" (Mk 3:33-5). Najbliži su mu bili Petar, Jakov i Ivan. Pismo govori o Ivanu kao "onom učeniku kojeg je Isus ljubio". Ti primjeri potvrđuju da se ne smijemo bojati prijateljstava među ljudima istog spola. Trebali bi nas potaknuti i na odbacivanje podmuklih tvrdnji da takva prijateljstva moraju biti homoseksualne naravi. Uobičajeno homoseksualno tumačenje, na primjer, predstavlja odnos između Davida i Jonatana kao homoerotski, unatoč nepostojanju dokaza o tome u samome tekstu.⁵⁶

Kršćani bi trebali prvi isticati legitimne i časne oblike prijateljske ljubavi izvan braka. Crkva je u svojoj povijesti prihvaćala i cijnila prijateljstva među ljudima istog spola.

No danas, zbog općeg ozračja, teško je stvarati takve odnose bez izazivanja sumnje. Stanje je za žaljenje.

Važno je napomenuti da su se mnoge osobe homoseksualnog usmjerenja opredijelile za suzdržavanje od spolnih odnosa. Time su slični heteroseksualcima (bilo neoženjenima, neudanima, rastavljenima, udovcima ili udovicama) koji se suzdržavaju od spolnih odnosa bez obzira na to koliko čeznu za seksualnim odnosom koji pruža brak (vidjeti 1 Kor 7:11; 1 Tim 5:9). Uz to postoje ljudi obaju usmjerenja koji su izabrali jednako težak put prihvaćajući celibat, što znači doživotnu, a ne samo privremenu obvezu suzdržavanja od seksualne intime. Uostalom, Isus je sam živio životom celibata te prepoznao i hvalio druge koji su živjeli na taj način. Razlikovao je između onih (vjerojatno impotentnih, ali možda i onih koje privlači isti spol) koji su “rođeni” za takav način života, onih (vjerojatno kastriranih dvorjana, ali možda i drugih) “koje ljudi onesposobiše”, te onih koji su se odrekli braka “poradi kraljevstva nebeskoga” (Mt 19: 12; 1 Kor 7:7).

Pojedinačni tekstovi

Biblijske tekstove koji govore o homoseksualnosti vrlo su temeljito obradili Thomas Schmidt, Gordon Wenham, David Wright, Mark Bonnington i Bob Fyall, Richard Hays, Marion Soards⁵⁷ i drugi. Ovo što slijedi zapravo je sažetak njihova rada.

Stari zavjet

Postanak 19:1-29. Nema sumnje da priča o Lotu i Sodomi govori o gruboj povredi gostoprimstva. Prema pravdi i tradiciji Lotovi su sugrađani trebali štititi njegove goste (vidjeti Ez 16:49), no namjesto toga su ih zlostavljali. Božja je oštra kazna slijedila ponajprije zbog njihova idolopoklonstva, ponosa i pobune (vidjeti Mt 10:14-15; 11:20-4), no to ne isključuje seksualnu narav njihova prijestupa. Riječju iz petog retka “namilujemo” prevodi se hebrejska riječ “spoznati” koja se vrlo često rabi za spolni čin. Čini se da je Lot tako shvatio situaciju kada je ponudio svoje kćeri umjesto gostiju, zapravo anđela iako su nalikovali ljudima (6-8). Osim toga, čini se da u Novom zavjetu i Petar (2 Pt 2:6-10) i Juda (7) potvrđuju da se radilo barem djelomično o homoerotskoj strasti. No mora se priznati da je prekršaj zapravo bio grupno silovanje i kao takvo, poput sličnog događaja u Gibeji (Suci 19:22-6), ne odnosi se na nenasilnu, dragovoljnu, homoseksualnu praksu. Za biblijski stav prema takvoj praksi valja pogledati Levitski zakonik.

Levitski zakonik 18:22, 20:13. Te odlomke moglo bi se možda tumačiti kao zabranu vjerske prostitucije. U tom slučaju ne bi bili relevantni za ovu raspravu. No glavni je smisao poglavlja 18 i 20 zabrana svih oblika bezbožnoga seksualnog ponašanja što obuhvaća incest, preljub i općenje sa životinjama. Takve se aktivnosti vide kao prijetnja braku i obitelji, ustanovama koje imaju glavnu ulogu u hebrejskoj religiji. Ne smatraju ih nedopustivim zato što su ih Kanaanci prakticirali, nego zato što ih je Bog izričito zabranio. Važna je zabrana (18:22): “Ne lijegaj s muškarcem

kako se lijega sa ženom.” Zabranjuje se “aktivna” uloga u homoseksualnom snošaju, premda je u antičkom svijetu aktivna uloga bila prihvatljivija nego pasivna. Nadalje, pasivni se partner opisuje hebrejskom riječju koja je generički termin za “muško”, a ne specifičniji termin za “muškarca” ili “dječaka”. To znači odbacivanje svih vrsta snošaja muškoga s muškim, a ne samo zabranu pederastije. Na kraju, smrtna se kazna za homoseksualno ponašanje (20:13) odnosi jednako i na aktivnog i na pasivnog partnera. Tu nema pokazatelja da se radi o silovanju ili bilo kakvoj prisili. U takvu bi se slučaju smrtna kazna odnosila na silovatelja (Pnz 22:22-25). No iz konteksta se jasno razabire da je riječ o uzajamnom pristanku. Dok su Asirci zakonom zabranili uporabu prisile u homoseksualnom snošaju, a Egipćani pederastiju, samo je Izrael imao takve stroge sankcije za homoseksualno ponašanje **u cjelini**.

Evandjelja

Mt 15:19; Mk 7:21. Istina, Isus nije izričito govorio o homoseksualnom ponašanju, no nije se izjasnio ni o nekim drugim mogućim etičkim pitanjima kao što su ropstvo ili smrtna kazna. Ipak je gotovo sigurno da bi njegovo osuđivanje seksualne nečistoće u općenitom smislu (grčka riječ *porneia*) obuhvatilo i homoseksualnu praksu, i u njegovoj namjeri i u razumijevanju slušatelja, jer su je i inače naširoko osuđivali rabini toga vremena.⁵⁸ Uz to, budući da postoji vrlo malo indicija o takvu ponašanju među židovskim muškarcima⁵⁹ u razdoblju nakon povratka iz izgnanstva, ne iznenađuje činjenica što se Isus nije na njega osvrnuo.

Poslanice

Rim 1:18-32. Posrijedi je, čini se, jasna osuda i homoseksualnog ponašanja uopće, jedinstvena u literaturi onog doba. Neki su tvrdili, međutim, da se riječ “protunaravno” (1:26) odnosi samo na ljude heteroseksualnog usmjerenja koji se privremeno upuštaju u homoseksualne avanture radi zabave, a ne na one čija je orijentacija samo homoseksualna.⁶⁰ Prvi je problem takva tumačenja što iščitava suvremeni pojam homoseksualnog **usmjerenja** iz teksta čijem je autoru on zasigurno bio potpuno nepoznat!⁶¹ Drugi je problem taj što se u ovom tekstu Pavao usredotočio na idolopoklonstvo i glavni mu je naglasak na udaljavanju ljudi od prvobitne namjere Stvoriteljeve. Stoga, kada se promatra cijeli kontekst, prirodnije je tumačiti riječ “protunaravno” kao općenito udaljavanje od Božje zamisli za ljudsku seksualnost, a ne kao prekršaj urođenog usmjerenja. Isti argument može se uporabiti i protiv prijedloga J. W. Countrymana, koji tvrdi da Pavao ovdje osuđuje obrednu nečistoću, a ne grijeh kao takav.⁶²

Važno je imati na umu da Pavao ovdje ne govori toliko o homoseksualnoj praksi, nego ponajprije o dubljem grijehu, jer ljudi, “premda upознаše Boga, ne iskazaše mu kao Bogu ni slavu ni zahvalnost” (21). On predstavlja homoseksualno ponašanje kao **simptom**, a ne kao **uzrok**, i kao takvo ono ima svoje mjesto na popisu cijelog niza grijeha (26-31). Na tom popisu može se naći većina ljudi, ako ne i svi. Homoseksualno se ponašanje ovdje ističe zato što je ono slikovit **simbol** unakaženosti Stvoriteljevih zamisli. Budući da Pavao razumije da su muško i žensko

sazdani za međusobni seksualni odnos i za rađanje djece u braku, seksualna intimnost između ljudi istog spola za njega je jasan pokazatelj duhovnog skretanja, to jest odbacivanja Božje volje.

1 Kor 6:9 i 1 Tim 1:10. Neki tvrde da se Pavao tu osvrnuo samo na mušku prostituciju i pederastiju, i da se ti tekstovi ne odnose na vjerna, jednaka, dugoročna homoseksualna partnerstva. No na oba mjesta Pavao rabi općenitu riječ (grčki *arsenokoitai*), premda je imao preciznije termine na raspolaganju. Ta je riječ složenica koja opisuje cijeli spektar homoseksualnog ponašanja.

Za ovu je raspravu važno napomenuti da je kontekst navedenih Pavlovih riječi podobnost za kraljevstvo Božje i za članstvo u Crkvi. Kao i u prvom poglavlju Poslanice Rimljanima, i ovdje se homoseksualni spolni odnos nalazi na popisu grijeha. Čini se da nije ništa bolji niti išta gori od bludnosti, preljuba, krađe, pohlepe, pijanstva, klevetanja i pljačke. To potvrđuje da je Crkva zajednica grešnika te da je nedopustivo izdvajati homoseksualce za oštrije osuđivanje. Pokazuje da su oni bili nazočni u prvobitnim crkvama. Možda su neki još uvijek živjeli u takvu grijehu, no Pavao ovdje jasno uči da takvo ponašanje nije u skladu s autentičnim sudjelovanjem u Kristovoj novoj zajednici. “To evo, **bijahu** neki od vas, ali oprali ste se, ali posvetili ste se, ali opravdali ste se u imenu Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega” (1 Kor 6:11, isticanje je naše).

Primjedbe

Nesumnjivo je moguće birati tekstove Pisma prema vlastitim predrasudama, no postoje načini da se to provjeri. Tvrdimo da najvjerodostojnija, najobjektivnija izlaganja potvrđuju dugotrajnu crkvenu zabranu homoseksualnih spolnih odnosa. Dakako, prijeko je potrebno razumjeti kulturološki kontekst Pisma da bi se moglo pravilno tumačiti, ali ne smijemo napustiti njegovo učenje samo zato što smatramo svoju kulturu drukčijom ili zato što nam osobno ne odgovara. Prigrlivši takav relativizam, potkopavamo biblijski autoritet u cjelini. U svakom slučaju, kao što smo dokazali, poznavanje ondašnje kulturološke podloge navedenih tekstova ionako potvrđuje klasično biblijsko učenje da je homoseksualni spolni odnos grijeh.

Čak su i oni koji iskreno žele Pismom opravdati svoju potporu homoseksualnoj praksi skloni nametati vlastita uvjerenja biblijskom tekstu. Kao što smo već napomenuli, često se kaže da novozavjetna zapovijed o ljubavi nadilazi starozavjetne zabrane te da je Isus znakovito prezao od izričite osude homoseksualne aktivnosti.⁶³ Ali to pojednostavljuje vezu između Staroga i Novog zavjeta. Protestantska je tradicija zagovarala precizniji pristup povezanosti Novoga sa Starim zavjetom. Razlikovala je civilne i ceremonijalne zakone Starog zavjeta, koji ne obvezuju kršćane, od moralnog zakona koji potvrđuje sam Krist i koji ostaje na snazi u Crkvi. Civilni se zakon odnosio samo na židovsko društvo, dok je Isus ispunio i ukinuo ceremonijalni zakon nadasve svojom žrtvom na križu.⁶⁴ Dakako, Isus je ukinuo razne starozavjetne propise. Nije pristao, na primjer, na civilni zakon o smrtnoj kazni za preljub (koja je bila

jednako na snazi i za homoseksualno ponašanje), ali je ipak podupro moralnu zabranu kada je rekao ženi uhvaćenoj u preljubu: “Idi i od sada nemoj više griješiti” (Iv 8:1-11). To je primjer temeljnoga hermeneutičkog načela po kojemu se jedan odlomak Svetog pisma tumači s obzirom na ostale njegove dijelove (Mt 4:5-7). Nešto je sasvim drugo zanemariti bilo koji odlomak koji nam nije po volji uz izliku da je “kulturološki uvjetovan”. Razlikovanje civilnih, ceremonijalnih i moralnih propisa nije uvijek posve jasno, ali svakako vrijedi u ovom slučaju.

Ukratko, vjerujemo da je Biskupski dom 1991. vrlo dobro sažeo biblijsko učenje o seksualnosti u izjavi *Pitanja o ljudskoj seksualnosti (Issues in Human Sexuality)*, kada je zaključio da u Svetom pismu postoji “rastuća sklonost prema ideji o doživotnom, monogamnom, heteroseksualnom braku kao jedinom okviru od Boga namijenjenom za pravilni razvoj muškaraca i žena kao seksualnih bića”⁶⁵. Jasno je, prema svjedočanstvu Svetog pisma, da je seksualna aktivnost izvan braka grijeh i da je homoseksualno ponašanje primjer takve grešne seksualnosti.

SVJEDOČANSTVO ZNANOSTI: NASLIJEĐE, ODGOJ I PONAŠANJE

Riječ “homoseksualnost” skovana je tek 1869. i glavni dio te složenice, riječ “seksualnost”, također potječe iz istog stoljeća.⁶⁶ Porijeklo riječi “lezbijka” mnogo je starije, no etimologija nije najprecizniji vodič kroz stvarnost povijesti. Već smo napomenuli da je postojanje homoseksualnosti, kako god opisane, dobro dokumentirano u mnogim kulturama, bilo antičkima bilo modernima.⁶⁷ Naširoko se prakticirala, često uz odobravanje, u grčko-rimskom svijetu, to jest u svijetu Novog zavjeta i prvobitne Crkve.⁶⁸

Novo je u današnjoj kulturi, međutim, tek nedavno široko prihvaćeno uvjerenje da neke osobe po svojoj naravi (riječ koju valja oprezno rabiti) osjećaju emocionalnu i seksualnu privlačnost prema istom spolu.⁶⁹ Premda ta “esencijalistička” teorija potječe od Aristotela⁷⁰, dobila je zamah tek početkom 20. stoljeća kroz djela Havelocka Ellisa, Edwarda Carpentera i drugih.⁷¹ Tijekom proteklih sto godina borila se za svoje mjesto u akademskom svijetu protiv “konstrukcionističkih” teorija koje su pripisale homoseksualne sklonosti socijalnim uzrocima i uzrocima iz okoline, a ne genetskim ili neurološkim

čimbenicima.⁷² Danas politički radikalnije homoseksualne skupine preferiraju konstrukcionistički pristup. Na primjer, Peter Tatchell, osnivač grupe *Outrage!*, osudio je “klimavu teoriju koja pretpostavlja genetski uzrok homoseksualnosti”⁷³, dok je Darrel Yates Rist (*Gay and Lesbian Alliance Against Defamation*) prozvao argument o biološkom uzroku “svrhovitom laži”.⁷⁴ Unatoč tome, od kasnijih sedamdesetih nadalje preporod je sociobiologije, koja nastoji objasniti ljudsko ponašanje na temelju prirodne selekcije, oživio esencijalističko poimanje.⁷⁵ Nije ni čudno što su mnogi, suočeni s tolikom raznolikošću teorija i dokaza, počeli zagovarati kompleksnije ili “mješovite” modele uzročnosti.⁷⁶

Već smo napomenuli da jača uvjerenje kako je definiranje homoseksualnog usmjerenja vrlo složeno. Brojni čimbenici mogu utjecati na njegov nastanak, a za neke od njih možda nije odgovoran pojedinac. Moguće je da su među tim čimbenicima i genetski i hormonski uzroci koji mogu stvoriti **predispoziciju, tj. sklonost** homoseksualizmu. No posve je pogrešno pretpostavljati da postoji izravan genetski uzrok.⁷⁷ Čimbenike iz okoline i naučeno ponašanje valja također uzimati u obzir.⁷⁸ Neki su povezivali homoseksualnost s lošim odnosima između djece i roditelja, posebice odnosom otac - sin i majka - kći. Drugi su zagovarali povezanost sa seksualnim i inim zlostavljanjem u djetinjstvu.⁷⁹ Sve su te teze predmet žustre rasprave među istraživačima⁸⁰ i poteškoće u otkrivanju pravih uzroka još su jedan dokaz složenosti te problematike.

Unatoč svemu tome, želimo naglasiti da je iskazivanje seksualnog usmjerenja u puno većoj mjeri pitanje izbora

pojedince. Urođene značajke ili traumatična iskustva mogu utjecati na taj izbor ili ga u određenoj mjeri uvjetovati. No sve ipak ovisi o odluci pojedinca, homoseksualnog ili heteroseksualnog, hoće li se upustiti u seksualne odnose izvan braka ili ne. Bez obzira na to kako definiramo svoje seksualno usmjerenje, moramo prihvatiti odgovornost za svoja djela. Zanimljivo je da to prihvaćaju i neki homoseksualni aktivisti. Rist, na primjer, kaže da je “kukavištvo izbjegavati individualnu odgovornost za vlastite seksualne želje”.⁸¹

Ti zaključci postaju posebno važni kada smo svjesni da se ozbiljno istraživanje porijekla homoseksualnosti često izvrcē u promidžbene svrhe. Na primjer, u štivu koje promiče homoseksualnost često se može pročitati tvrdnja da je između 3 i 10% ukupne populacije homoseksualnog usmjerenja.⁸² No prema nedavnoj najpouzdanijoj statistici u SAD-u ta brojka jedva doseže najnižu točku tog raspona⁸³, dok prema britanskim statistikama ima malo više od 1% homoseksualnih muškaraca i malo manje od 0,5% lezbijki. Uz to, samo 0,4% muškaraca i 0,1% žena tvrdi da su njihove spolne veze bile samo homoseksualne naravi.⁸⁴ Drugi je primjer utjecaja promidžbe opetovano isticanje genetskog porijekla homoseksualnosti, u skladu s novodarvinističkim determinizmom, a ne s doktrinom o božanskoj providnosti. Neki su aktivni kršćani homoseksualci objeručke prihvatili taj argument: “Bog nas je takvima stvorio”.⁸ No očiti je protuargument činjenica da se pojave u prirodi ne mogu tek tako povezivati s Božjom nakanom. Budući da živimo u palom svijetu, prirodne pojave mogu biti iskrivljene ili čak u svojoj biti suprotne Božjoj prvotnoj nakani.

Bili homoseksualci ili heteroseksualci, pozvani smo uskladiti svoje seksualno ponašanje s biblijskim standardima. Razlikovanje između seksualnog usmjerenja i prakse ne znači da se seksualno usmjerenje može povezati samo s naslijeđem ili pripisati samo odgoju. To nas ne prisiljava da gledamo na homoseksualnost kao na nepromjenjivo stanje koje određuje nečiju osobnost ili ponašanje. Prije spomenuto britansko istraživanje to potvrđuje svojim zaključkom da je “seksualna aktivnost koja je isključivo homoseksualna vrlo rijetka”, i da je “homoseksualno iskustvo često razmjerno izolirana i prolazna epizoda” u ljudskom životu.⁸⁶

Iz svega toga proizlazi da glavna zadaća Crkve nije ustvrditi je li nečija sklonost prema istom spolu rezultat naslijeđa ili odgoja, niti prosuditi je li ona stalna ili prolazna. Crkva se mora baviti **ponašanjem** ljudi bez obzira na njihovo seksualno usmjerenje. Svi ćemo u konačnici odgovarati Bogu za svoje seksualne sklonosti i fantazije (Mt 5:27-28), no Crkva može oblikovati svoje disciplinske postupke samo na temelju onoga što ljudi čine. Uistinu, većina kršćana bori se sa sklonostima koji mogu biti rezultat naslijeđa, odgoja ili kombinacije obaju čimbenika, no kad ih provedu u djelo, definirani su kao grijesi. Glavni je problem što sve manji broj ljudi vidi homoseksualnu praksu kao grešnu. Kršćani ipak moraju uskladiti svoj stav s biblijskim standardima, ali i s crkvenom tradicijom i poviješću.

SVJEDOČANSTVO POVIJESTI

Premda je Crkva kroz stoljeća postojano smatrala spolni odnos s istim spolom grešnim, glavna ga je struja malokad ožigosala kao najgori od svih grijeha. Najbliže tomu približilo se u srednjem vijeku zahvaljujući, u velikoj mjeri, djelu Tome Akvinskoga. Po njemu je seksualnost sama po sebi bila inherentno grešna i dopustiva samo u svrhu rađanja djece.⁸⁷ Valja priznati i da su dijelovi protestantske Europe kažnjavali sodomiju smrtnom kaznom, gotovo jednako kao i ubojstva malodobne djece.⁸⁸ No reformatori nisu izdvojili homoseksualnost od ostalih grijeha. Bili su uvjereni da je ona nemoralna, ali nisu vidjeli potrebu za drugim raspravama o njoj.⁸⁹ Istina, Calvin ju je jednom izdvojio kao najozbiljniji grijeh na Pavlovu popisu (1 Kor 6:9). Opisao ju je kao “neprirodnu i prljavu stvar koja je bila prečesta pojava u Grčkoj”, no brzo je dodao da “nema nikoga koji nema u sebi dokaz o sveopćoj izopačenosti svih nas”.⁹⁰

U ovom pregledu također treba istaknuti da je kroz dvadeset stoljeća biblijskog tumačenja i crkvenog naučavanja nadmoćno prevladavalo uvjerenje da je homoseksualna praksa grijeh. U današnje vrijeme pojedini

su učenjaci izrazili sumnju glede tumačenja nekih tekstova, ali u prošlosti ta sumnja nije uopće postojala. Istina je da crkveni oci nisu puno razglabali o tim pitanjima, no nisu vidjeli potrebu dugih rasprava o nečemu što je za njih očito bilo grijeh. Njihove su primjedbe u patrističkim komentarima, dakako, vrlo kratke, ali samo zato što je njihovo suprotstavljanje takvoj praksi nedvosmisleno i odrješito.⁹¹ No kada su crkveni oci imali konkretne teškoće s homoseksualnim ponašanjem, primjerice kao Ivan Zlatousti u Antiohiji i Laktancije u Nikomediji, njihova je osuda opsežnija.⁹²

Prije nego što se te osude odbace kao kulturološki uvjetovane, valja napomenuti da se mediteranski svijet prvih kršćana nije puno razlikovao od zapadnog svijeta na kraju drugog tisućljeća. Religijski je pluralizam bio uobičajen i vladala je seksualna sloboda koja je obuhvaćala i homoseksualnost, premda ona nije bila tako ugledna kao nekoliko stoljeća prije toga u Ateni i Sparti. Rimski su se carevi često upuštali u takve odnose i takve su se veze smatrale kompatibilne s brakom.⁹³ Očito je da to nije bilo samo apstraktno pitanje za crkvene oce i ne postoje nikakvi uvjerljivi dokazi da su je ikada odobravali.⁹⁴

Dok to tvrdimo, itekako smo svjesni da je John Boswell ponudio sasvim drugačiju interpretaciju. Prvo je izdanje njegove nagrađene knjige *Kršćanstvo, društvena snošljivost i homoseksualnost*, izdano 1980., pobudilo veliko zanimanje.⁹⁵ Radikalnom reinterpretacijom biblijskih tekstova i crkvenih dokumenata, Boswell je zagovarao nevjerojatnu tezu da Crkva, tijekom prvih četiriju stoljeća, nije dala nikakav načelni prigovor

homoseksualnoj praksi.⁹⁶ Budući da je potekla iz pera profesora na Sveučilištu Yale, tu je tezu revno promicao homoseksualni kršćanski lobi i ona se dan danas navodi u pojedinim homoseksualnih krugovima. No nakon prvog izdanja knjige mnogi su učenjaci podvrgli tu tezu ozbiljnoj kritici. Upućuju joj zamjerke kao što su selektivni navodi, tendenciozan prijevod, bizarne definicije ključnih riječi i nedosljednu obradu podataka. Mnogi od tih kritičara nisu bili pobornici kršćanskog svjetonazora. Jednu od najoštrijih kritika objavila je jedna od homoseksualnih udruga (*Gay Academic Union of New York*).⁹⁷

No to nije obeshrabilo autora. Godine 1995., tik pred smrću, tvrdio je da se liturgije za homoseksualne veze mogu datirati u 6. i 7. stoljeće. Njegovo je istraživanje, međutim, pokrenulo lavinu pitanja bez odgovora, tako da mu je drugo izdanje bilo spornije od prvoga. Ipak, to nije spriječilo evandeoskog anglikanca Michaela Vaseyja da ga naveliko citira u svojoj kontroverznoj knjizi *Stranci i Prijatelji (Strangers and Friends)*, u kojoj traži veću snošljivost prema homoseksualnim vezama u kršćanskoj zajednici.⁹⁸

Ako je istina da gubitak konsenzusa u Crkvi glede homoseksualne prakse proizlazi iz želje da se “ide ukorak” s društvom, onda valja napomenuti da su kršćani prvobitne Crkve zagovarali nekoliko nepopularnih stajališta protivnih širim društvenim trendovima, uključujući i to. Svakako, kršćanstvo je neizbježno povezano s poviješću. Temelji se na utjelovljenom Spasitelju rođenom u prostoru i vremenu, te na kanonu Svetog pisma koji se razvijao tijekom određenoga povijesnog razdoblja. Unatoč tome,

ono je također natpovijesno, budući da se Božja objava, koja nam stiže kroz Krista i Pismo, često protivi društvu i nadilazi njegove prolazne mode i norme. Zaista, evanđeoski se kršćani ne bi trebali uopće pokolebati. Odobranje homoseksualnih veza kao jednakih heteroseksualnom braku, ozbiljno je odstupanje od onoga što je Crkva naučavala tijekom stoljeća i od učenja Svetog pisma.

PRAKTIČNA I PASTORALNA PITANJA

Ne možemo previše isticati da je grijeh homoseksualnosti samo jedan među mnogima. Svi su oblici seksualnog grijeha, kao i svi ostali grijesi, uvreda Bogu i zaslužuju njegovu osudu. To valja uzimati u obzir kada razmatramo golemu količinu medicinskih podataka o homoseksualnosti.⁹⁹

Pragmatički govoreći, postoje jaki dokazi da su seksualno aktivni homoseksualni muškarci kao skupina proporcionalno izloženiji opasnostima od nekih bolesti nego seksualno aktivni heteroseksualni muškarci.¹⁰⁰ Najviše zbog analnog snošaja, koji je statistički gotovo prevladavajući među seksualno aktivnim homoseksualcima i rijedak među heteroseksualcima,¹⁰¹ pojavljuju se češće među njima bolesti opasne za život poput hepatitisa B, gonoreje, sifilisa i raka anusa.¹⁰² Očito je i da je veći postotak homoseksualaca inficiran virusom HIV-a i boluje od AIDS-a, što se uglavnom pripisuje učestalosti analnog snošaja te razmjerno visokoj prisutnosti promiskuiteta.¹⁰³ Sve to, čini se, znatno smanjuje njihov očekivani životni vijek u odnosu prema heteroseksualcima – i osobito onima u braku.¹⁰⁴

Budući da kršćani žele promicati zdravlje i dobrobit ljudi, mogli bismo sve to uporabiti u cilju odgovaranja muškaraca od homoseksualnih veza. Štoviše, mogli bismo to navoditi kao dodatni dokaz da se homoseksualno ponašanje kosi s Božjom nakanom stvaranja. Ti argumenti imaju svoju vrijednost, ali su ipak sporedni. Glavno je pitanje: Što kaže Božja objava u njegovoj Riječi? Čimbenik je rizika, naime, među seksualno aktivnim lezbijkama u odnosu prema seksualno aktivnim heteroseksualnim ženama puno manji nego među muškarcima,¹⁰⁵ ali s biblijskog stajališta takvo ponašanje nije ništa manje grešno (Rim 1:26-7). Osim toga, kao što smo već naglasili, heteroseksualni prijestupi, poput preljuba i bludnosti, nisu ništa manje grešni (Lev 20:10-13; 1 Kor 6:9). Valja, dakle, razlikovati pragmatične od teoloških argumenata.

Moramo dati sve od sebe da u to ne miješamo homofobiju. Strah i nerazumijevanje mogu nedvojbeno pridonijeti razvijanju netočnih stereotipa. Klasični je primjer toga mišljenje da homoseksualci češće seksualno zlostavljaju djecu nego heteroseksualci. Činjenice govore drugačije. Prije svega, zlostavljači su većinom heteroseksualci. Drugo, postotak pedofila među homoseksualcima ne razlikuje se bitno od postotka među heteroseksualcima.¹⁰⁶ Treće, pedofilija se događa najčešće unutar obitelji i katkad, na našu sramotu, unutar Crkve.

Moramo, dakle, grijeh homoseksualnosti smjestiti u realne okvire i biti dosljedni kada iznosimo argumente protiv njega. No dok iznosimo takva stajališta, uvidamo da se rasprava o toj temi veoma profilirala u Crkvi danas upravo zato što je glasna manjina tvrdila da homoseksualno

ponašanje ne bismo trebali uopće smatrati grešnim. Nedvojbeno je pogrešno prenaglašavati njegovu grešnost, ali ne iznenađuje što evanđeoski kršćani prosvjeduju kada se ono prikazuje kao vrlina. Ipak, naš prosvjed mora zračiti stavom ponizne ljubavi i brige za homoseksualne osobe – osobito u našim zajednicama.

Tragedija je suvremene kulture da je groteskno zlorabila i učinila jeftinim Božji prekrasan dar seksualnosti. Prenaglašavanje seksualnog oslobođenja išlo je usporedo s razvojem sve svjetovnijih stavova glede pobačaja, rastave braka, obitelji, preljuba, pa i homoseksualnosti.¹⁰⁷ U takvu ozračju ne pomaže kada dijelovi Crkve zagovaraju svjetovne prioritete.

No unatoč svemu rečenom, Crkva si ne može priuštiti odbacivanje i klevetanje onih koji odstupaju od njezinih normi. Pred nama je izazov povratka biblijskim temeljima brige za čitavog čovjeka. Nije dovoljno govoriti da se slomljena srca mogu iscijeliti te da se sužnji mogu osloboditi, nego moramo aktivno sudjelovati u procesu iscjeljenja i oslobođenja. Isus je imao strog stav prema seksualnom grijehu (Mt 15:19; 19:9 slj.), ali je istovremeno bio prijatelj grešnika (Lk 15:1-10) i provodio dosta vremena s ljudima koji su bili odbačeni od tadašnjega židovskog društva. Poslije su u Talmudu zapisani mnogi tekstovi koji su potvrdili židovsko stajalište o grešnosti homoseksualnih spolnih odnosa, ali se ipak zagovarala ljubav i prihvaćanje homoseksualnih osoba.¹⁰⁸

Jasno smo rekli da je odobravanje homoseksualnih spolnih odnosa ozbiljno odstupanje od Svetog pisma i

crkvene tradicije. S pastoralnog stajališta, međutim, bitno je razlikovati između odobravanja ponašanja neke osobe i prihvaćanja te osobe kao voljene od Boga. Dakako, u praksi to nije lako razlikovati. Većina članova Crkve nije spremna otkriti da je njihov poznanik aktivan homoseksualac. Takvo otkriće može izazvati niz emocija: gnjev, tugu, krivnju, čak i paniku. Ono može uzrokovati i osjećaj gubitka. Može nastati nesigurnost glede vlastite seksualnosti ili mogu se pojaviti teškoće u odnosu s dotičnom sobom. Često postoji i realan strah za ugled Crkve, pogotovo u onim zajednicama gdje se takav slučaj otkrije među njihovim članstvom.¹⁰⁹ U svjetlosti svega toga mora postojati požrtvovni pristup, pristup koji odražava ljubav i suosjećanje, koji prihvaća razgovor i ne okreće leđa, koji jasno izlaže biblijsko stajalište, koji oblikuje milost i oproštenje i koji prepoznaje da Bog drži sve konce. Sudac je On, a ne mi.

Kao što Pavao priznaje da je prvi među grešnicima (1 Tim 1:16), tako i mi moramo vidjeti grijeh kao vlastiti problem, a ne samo kao slabost drugih. Istovremeno moramo prepoznati da Bog želi spasiti sva ljudska bića. Ta se želja ne odnosi ništa manje na one s homoseksualnih ponašanjem nego na sve ostale grešnike (1 Tim 2:4). Biblija ne imenuje grijeh da nagna ljude u očaj, nego da pokaže svijetu njegovu očajničku potrebu za otkupljenjem u Isusu Kristu, te da poziva ljude na vjeru u njega. Otkupljenje može započeti dug i složen proces posvećenja, što je uistinu ostvariv cilj. Možda uspjesi onih koji pomažu homoseksualcima na tom putu nisu uvijek spektakularni, ali nisu ni zanemarivi.¹¹⁰ Udruge koje olakšavaju to putovanje zaslužuju mnogo više potpore nego što je dobivaju.

Evandjelje je poruka nade i Crkva je zajednica nade. Čine ju isključivo grešnici, no ako su se pokajali, primili su oprostjenje. Dobili su nov život i nov način života u Isusu Kristu. Oprostjenje, obraćenje i novo stvorenje idu skupa.

U svim aspektima kršćanskog življenja, i osobito homoseksualnosti, moramo pronaći ravnotežu između biblijske seksualne moralnosti i biblijskog milosrđa u ophođenju sa svakim pojedincem. Izolirana istina može biti hladna, okrutna i usredotočena više na slovo nego na duh zakona. Prema biti evanđelja, istina nalazi potpuno ispunjenje u Božjoj milosti, budući da evanđelje pruža obraćenje, oprostjenje i novi život. Pokazati poštovanje i suosjećanje ne znači kompromitirati istinu niti odobravati nedolično ponašanje. Znači odražavati Božju ljubav. Na temelju tih uvjerenja objavljujemo i preporučujemo sljedeće.

ZAKLJUČAK: STAVOVI I PREPORUKE

Svjesni smo da će evanđeoski kršćani možda primjenjivati neke od ovih točaka na različite načine, no vjerujemo da one, uzete u cjelini, odražavaju autentično evanđeosko stajalište o homoseksualnosti općenito i posebice o aktivnim homoseksualnim partnerstvima.

- 1. Prepoznamo da smo svi grešnici i da je u Isusa Krista jedina nada za grešne ljude, bilo homoseksualne ili heteroseksualne. Naša je usrdna molitva da se evanđeosko sudjelovanje u raspravi o homoseksualnosti odlikuje njegovom ljubavlju, istinom i milošću, i sada i u budućnosti.**
- 2. Tvrdimo da je monogamni, heteroseksualni brak jedini oblik partnerstva odobren od Boga za potpune spolne odnose.**
- 3. Objavljujemo Božju ljubav i brigu za cijelo čovječanstvo, također i homoseksualce, no vjerujemo da homoseksualni spolni odnosi nisu u skladu s Božjom voljom objavljenom u Svetom pismu.**

- 4. Odričemo se homofobije ako ona označuje iracionalan strah ili mržnju prema homoseksualcima. No ipak ne prihvaćamo tezu da je biblijski utemeljeno neslaganje s homoseksualnom spolnom aktivnošću oblik homofobije.**
- 5. Duboko žalimo što su u prošlosti i sadašnjosti homoseksualci muškog i ženskog spola povrijeđeni mržnjom i odbacivanjem od strane Crkve.**
- 6. Suprotstavljamo se nekim crkvenim inicijativama za prihvaćanje i/ili službeno blagoslivljanje aktivnih homoseksualnih partnerstava kao legitimnog oblika kršćanskih odnosa. Pridružujemo se u molitvi onima koji u tim crkvama na temelju biblijskih načela pružaju otpor takvim inicijativama.**
- 7. Suprotstavljamo se nekim crkvenim inicijativama kojima se traži dopuštenje zaredivanja seksualno aktivnih homoseksualnih osoba. Pridružujemo se u molitvi onima koji u tim denominacijama na temelju biblijskih načela pružaju otpor takvim inicijativama.**
- 8. Preporučujemo i ohrabrujemo one homoseksualne kršćane koji su prihvatili život suzdržavanja i celibata. Vjerujemo da takvi mogu biti prikladni za zaredenje i**

vodstvo u Crkvi. Ako su oni članovi crkava koje razmatraju mogućnost blagoslivljanja aktivnih homoseksualnih veza, bojimo se da će se osjećati ozbiljno uzdrmanima, i to nas brine.

- 9. Pozivamo evanđeoske zajednice na srdačno prihvaćanje seksualno aktivnih homoseksualnih osoba u svoju sredinu, ali u iščekivanju da će pravovremeno prihvatiti promjenu načina života u skladu s biblijskom objavom i pravovjernim naukom Crkve. Zagovaramo blagost i strpljenje u tom procesu i preporučujemo nastavak pastoralne brige nakon odricanja od spolnih odnosa s istim spolom.**
- 10. Podupiremo rad udruga koje pomažu homoseksualnim kršćanima u suzdržavanju, kao i one skupine koje im pružaju odgovornu pomoć u procesu promjene na heteroseksualno usmjerenje.**
- 11. Vjerujemo da uporna homoseksualna spolna aktivnost bez kajanja nije u skladu s članstvom u Crkvi. Ako netko javno promiče homoseksualno spolno ponašanje u nekoj zajednici, onda je vjerojatno opravdan oštriji disciplinski postupak.**
- 12. Odupiremo se kao nebiblijskim crkvenim bogoštovljima za blagoslov muških i ženskih homoseksualnih partnerstava.**

ODABRANA BIBLIOGRAFIJA

STUDIJE S EVANĀEOSKOG STAJALIŠTA

Schmidt, Thomas E., *Straight and Narrow? Compassion and Clarity in the Homosexuality Debate*. Leicester: IVP, 1995.

Wright, David, *The Christian Faith and Homosexuality*. Edinburgh: Rutherford House, 1997.

Bonnington, Mark & Fyall, Bob, *Homosexuality and the Bible*. Grove Biblical Series No.1. Cambridge: Grove Books, 1996.

Soards, Marion L., *Scripture and Homosexuality: Biblical Authority and the Church Today*. Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 1995.

Bahnsen, Greg L., *Homosexuality: A Biblical View*. Grand Rapids: Baker Book House, 1978.

Leal, David, *Debating Homosexuality*. Grove Ethical Study 101. Cambridge: Grove Books, 1996.

Higton, Tony (ed.), *Sexuality and the Church*. Hawkwell: Action for Biblical Witness to our Nation, 1987.

Lovelace, Richard F. *Homosexuality and the Church*. London: Lamp Press, 1978.

Hallett, Martin, *Out of the Blue: Responding Compassionately to Homosexuality*. London: Hodder & Stoughton, 1996.

Bergner, Mario, *Setting Love in Order*. Crowborough: Monarch, 1995.

Davies, Bob & Rentzel, Lori, *Coming Out of Homosexuality: New Freedom for Men and Women*. London: Hodder & Stoughton, 1993.

Payne, Leanne, *The Broken Image: Restoring Sexual Wholeness through Healing Prayer*. Eastbourne: Kingsway, 1981

Worthen, Anita & Davies, Bob, *Someone I Love is Gay: How Family and Friends Can Respond*. Downers Grove, Illinois: Intervarsity Press, 1996.

DRUGE KRŠĆANSKE STUDIJE

Bradshaw, Tim (ed.) *The Way Forward? Christian Voices on Homosexuality in the Church*. London: Hodder & Stoughton, 1997.

Vasey, Michael, *Strangers and Friends*. London: Hodder & Stoughton, 1995.

Siker, Jeffrey S. (ed.), *Homosexuality in the Church: Both Sides of the Debate*, Louisville: Westminster John Knox Press, 1994.

Macourt, Malcolm (ed.), *Towards a Theology of Gay Liberation*. London: SCM Press, 1977.

Scanzoni, Letha and Mollenkott, Virginia Ramey, *Is the Homosexual my Neighbour?* London: SCM Press, 1978.

Countryman, L. William, *Dirt, Greed and Sex*. Philadelphia: Fortress Press, 1988.

OPĆENITE STUDIJE

Boswell, John, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality*. London: University of Chicago Press, 1980.

Greenberg, David F., *The Construction of Homosexuality*. London: University of Chicago Press, 1988.

Spencer, Colin, *Homosexuality: A History*. London: Fourth Estate, 1995.

Jeffrey-Poulter, Stephen, *Peers, Queers and Commons: The Struggle for Gay Law Reform from 1950 to the Present*. London: Routledge, 1991.

KRŠĆANSKE USTANOVE

Ustanove koje pomažu homoseksualcima:

The Courage Trust, PO Box 338, Watford WD1 4BQ

The True Freedom Trust, PO Box 3, Upton, Wirral, Merseyside L49 6NY

Living Waters, PO Box 1530, London SW1W 0QW

Bilješke

¹ Za studije slične po duljini i teološkom stajalištu vidjeti Bonnington, M. & Fyall, B. *Homosexuality and the Bible*. Cambridge: Grove Books, 1996; Field, D. *Homosexuality: What Does the Bible Say?* Leicester: IVP, 1979; GEAR (Group for Evangelism and Renewal in the United Reformed Church) *Homosexuality and the Gospel*. Southampton: GEAR Publications, 1993; Townsend, C. *Homosexuality: Finding the Way of Truth and Love*. Cambridge Paper 3/2 (lipanj 1994.), Cambridge; Wright, D. *The Christian Faith and Homosexuality*. Edinburgh: Rutherford House, 1997; Schmidt, T.E. *Straight and Narrow: Compassion and Clarity in the Homosexuality Debate*, Leicester: IVP, 1995. Službena izvješća crkvenih tijela: A Statement by the House of Bishops of the General Synod of the Church of England *Issues in Human Sexuality*, London: Church House Publishing, 1991; The Methodist Church *Report of the Commission on Human Sexuality* Peterborough: Methodist Publishing House, 1990; 'Report of the Board of Social Responsibility of the Church of Scotland on Human Sexuality', in Book of Reports (The Blue Book), General Assembly (svibanj 1994). Za druge izvore vidjeti bibliografiju.

² *Idea* magazine, January/March 1997, p.31.

³ Metodistička je crkva opširno raspravljala o tom pitanju na svojoj konferenciji 1995. godine. Glavna je sinoda Anglikanske crkve ponovno potegnula to pitanje u srpnju 1997., i nakon dvije godine

konzultacija Ujedinjena reformirana crkva odobrila je privremene mjere dopuštajući lokalnim crkvama zaređenje i/ili uvođenje u službu aktivnih homoseksualnih osoba.

⁴ Među onima koji pozivaju na evanđeoski identitet, a unatoč tome izražavaju otvorenost prema homoseksualnoj praksi, možemo nabrojiti Vasey, M. *Evangelical Christians and Gay Rights*. Bramcote: Grove Books, 1991, and *Strangers and Friends: A New Exploration of Homosexuality and the Bible*. London: Hodder & Stoughton, 1995; Atkinson, D. *Pastoral Ethics: A Guide to the Key Issues of Daily Living*. Oxford: Lynx, 1994, and 'Begging to Differ', *Third Way*, December 1995, str. 17-20; R. Beadles, 'Us and Them', *Third Way*, December 1995, str. 18-20. Važno je napomenuti da je skupina aktivista (Lesbian and Gay Christian Movement) nedavno izdala letak u kojem se spominje podskupina koju čine 'evanđeoski' kršćani.

⁵ Među onima koji pozivaju na evanđeoski identitet, a unatoč tome izražavaju otvorenost prema homoseksualnoj praksi, možemo nabrojiti Vasey, M. *Evangelical Christians and Gay Rights*. Bramcote: Grove Books, 1991, and *Strangers and Friends: A New Exploration of Homosexuality and the Bible*. London: Hodder & Stoughton, 1995; Atkinson, D. *Pastoral Ethics: A Guide to the Key Issues of Daily Living*. Oxford: Lynx, 1994, and 'Begging to Differ', *Third Way*, December 1995, str. 17-20; R. Beadles, 'Us and Them', *Third Way*, December 1995, str. 18-20. Važno je napomenuti da je skupina aktivista (Lesbian and Gay Christian Movement) nedavno izdala letak u kojemu se spominje podskupina koju čine 'evanđeoski' kršćani.

⁶ Npr. The Courage Trust, PO Box 338, Watford WD1 4BQ. True Freedom Trust, PO Box 3, Upton, Wirral, Merseyside L49 6NY. Living Waters, PO Box 1530, London SW1W 0QW.

⁷ Za temeljit povijesni i sociološki pregled vidjeti Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*. Chicago: Chicago University Press, 1990. Također Spencer, C. *Homosexuality: A History*. London: Fourth Estate, 1995.

⁸ Za opis židovsko-kršćanskog naslijeđa glede tog pitanja vidjeti Greenberg, D.F. *The Construction of Homosexuality*, str. 12, 190-202, 218-34; Spencer, C. *Homosexuality*, str. 52-65.

⁹ Vidjeti Wellings, K., Field, J., Johnson, A.M. & Wadsworth, J. *Sexual Behaviour in Britain: The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles*. Harmondsworth: Penguin Books, 1994, str. 253-4. Iz analize stavova prema homoseksualnosti uglavnom se može zaključiti o postojanju veće tolerancije u društvu, i to stoga što su mladi spremniji na prihvaćanje nego stariji, premda je taj trend očitiji u Europi kao cjelini nego u Britaniji. Usporediti Wellings, K. *et al*, str. 254, Harding, S., Phillips, D. & Fogarty, M., *Contrasting Values in Western Europe*. Basingstoke: MacMillan, 1986, str. 122. Dakako, razlika između starih i mladih može se objasniti rastućim konzervativizmom među starijima, no dobro su dokumentirani dokazi o dubljem pomaku. Vidjeti Harding, S. 'Trends in Permissiveness', u: Jowell, R., Witherspoon, S. & Brook, L. (ur.), *British Social Attitudes: The 5th Report*. Aldershot: Gower, 1988; Smith, T.W., 'The Polls - A Report: The Sexual Revolution', *Public Opinion Quarterly*, 54:415-35, 1990.

¹⁰ Harding, S. *et al*, *Contrasting Values in Western Europe*, Basingstoke: MacMillan, str. 121-6; Herek, G.M., 'Beyond "Homophobia": A Social-Psychological Perspective on Attitudes Towards Gay Men', *Journal of Homosexuality*, 10 (1984):1-22. Spomenute interpretacije vrijede i ovdje.

¹¹ 'College freshmen attitudes, 1994', *The World Almanac and Book of Facts 1996*. Mahwah, NJ: Funk & Wagnalls, p. 248.

¹² Harding, S. *et al*, *Contrasting Values in Western Europe*, Basingstoke: MacMillan, pp. 121-6; Herek, G.M., 'Beyond "Homophobia": A Social-Psychological Perspective on Attitudes Towards Gay Men', *Journal of Homosexuality*, 10 (1984):1-22.

¹³ Za analizu ovog pomaka vidjeti Davies, C. *Permissive Britain: Social Change in the Sixties and Seventies*, London: Pitman 1975, and 'Moralists, causalists, sex, law and morality', in Armytage, W. Chester, R. & Peel, J. (eds) *Changing Patterns of Sexual Behaviour*. London: Academic Press, 1980.

¹⁴ Za opis političke i sociološke pripreme ovog zakona vidjeti Jeffrey-Poulter, S., *Peers, Queers and Commons*, pp.8

¹⁵ Vidjeti Vaseyjevu primjedbu da ta promjena politike nije 'rezultat neke liberalne zavjere'. *Strangers and Friends*, str. 103.

¹⁶ Vidjeti Stonewallov letak, 'Equality 2000', 13. svibnja 1997.

¹⁷ Bailey, D.S. *Homosexuality and the Western Christian Tradition*. London: Green, 1955.

¹⁸ Pittenger, N., *Time for Consent: A Christian Approach to Homosexuality*. London: SCM, 1967. (Treće izdanje, revidirano i prošireno, 1976.).

¹⁹ Fletcher, J., *Situation Ethics*. Philadelphia: Westminster Press, 1966; Robinson, J.A.T.. *Christian Freedom in a Permissive Society*. London: SCM, 1970. Cf. Dominion, J. *The Church and the Sexual Revolution*. London: Darton, Longman & Todd, 1971, str. 9-16, 50-8.

²⁰ Wellings, K. & Wadsworth, J. 'AIDS and the Moral Climate',

u: Jowell, R. et al. (ur.) *British Social Attitudes: The 7th Report*. Aldershot: Gower.

²¹ Michael Vasey to eksplicitno priznaje: *Strangers and Friends*, London: Hodder & Stoughton, 1995, str. 239. Osim toga, gledajući unatrag, činjenica da je Ujedinjena reformirana crkva prva među većim denominacijama 1987. nominirala savjetnika za AIDS, ne čini se posve nepovezanom s njezinom presudnom odlukom deset godina poslije kada je službeno odobrila zaredivanje seksualno aktivnih homoseksualnih osoba.

²² Za takve predrasude i stereotipe vidjeti Jeffrey-Poulter, S. *Peers, Queers and Commons: The Struggle for Gay Law Reform from 1950 to the Present*. London: Routledge, 1991, str. 8-27.

²³ Ali vidjeti Wellings, K. et al, čija nedavna studija pokazuje da je veći postotak homoseksualaca među muškarcima i ženama odgojenim u internatima. *Sexual Behaviour in Britain Today*, str. 204-6.

²⁴ Za opis tih događanja vidjeti Jeffrey Poulter, S. *Peers, Queers and Commons*; Greenberg, D.F. *The Construction of Homosexuality*, str. 455-81; Spencer, C. *Homosexuality*, str. 363-89.

²⁵ Za sve veću učestalost klauzula o seksualnom usmjerenju u tvrtkama koje brane manjinska prava vidjeti Wintemute, R., 'Sexual orientation discrimination', u: McCrudden, C. & Chambers, G. (eds.), *Individual Rights and the Law in Britain*, Oxford, Clarendon press, 1995, str. 491-533.

²⁶ Lisa Grant tužila je željezničku kompaniju zato što nije htjela odobriti njenoj lezbijskoj partnerici (s kojom je bila u vezi četiri godine) povlastice putovanja koje inače uživaju

supružnici zaposlenika. Parnica je dospjela na Europski sud za ljudska prava. Iako još, u vrijeme pisanja, nije donesena presuda, po svoj će prilici parnicu dobiti. Za najnovije obavijesti o pravima homoseksualnih zaposlenika vidjeti: <http://homepages.force9.net/mysite/lager/news6htm++CaseUpdates>.

²⁷ Za sažetak o tome vidjeti 'Religious Discrimination Fears Raised by EA', *EAR (Update Information for Evangelical Alliance Reps)*, rujan 1997., str. 4. Usporediti 'Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief, 6 (g)', in Brownlie, I. (ur.) *Basic Documents on Human Rights*, Oxford: Clarendon Press, 1992, str. 108.

²⁸ Greenberg, M. *The Construction of Homosexuality*, str. 397ff.; Vasey, M. *Strangers and Friends*, str. 9-10, 100-4.

²⁹ Za etimologiju termina 'homofobija' vidjeti Greenberg, D. *The Construction of Homosexuality*, str. 463 (esp. n.39).

³⁰ Za razne pristupe odnosu između usmjerenja i prakse vidjeti Hallett, M. *I am Learning to Love: A Personal Journey into Wholeness*. London: Marshall Pickering, 1987; Vasey, M. *Strangers and Friends*, str. 229-32; United Reformed Church Caucus of the Lesbian and Gay Christian Movement, *Speaking for Ourselves*. London: The United Reformed Church, 1995, str. 17-24.

³¹ Za one koji žele precizniju definiciju iz nekršćanskog izvora, Wellings i drugi definiraju muškoga seksualnog partnera prema uporabi oralnog ili analnog seksa ili drugih oblika genitalnog kontakta. Ženski se partner definira po oralnom seksu ili drugim oblicima genitalnog kontakta. Radi usporedbe, kriteriji za heteroseksualni snošaj obuhvaćaju vaginalni, analni i oralni seks, a ne uključuju dodire bez penetracije. *Sexual Behaviour in Britain*, str. 213-4.

³² Vidjeti Atkinson, D. 'Begging to Differ', str. 17.

³³ Na primjer, promidžbeni letak jedne skupine (Lesbian and Gay Christian Movement) oglašava za ljude ispod 30 godina posebne grupe za katolike, metodiste, evanđeoske i reformirane kršćane. Ujedinjena reformirana crkva ima vlastiti letak, *Speaking for Ourselves*, koji 'se temelji na uvjerenju i iskustvu članova URC-e, od kojih su mnogi službenici i starješine'.

³⁴ LeVay, S., 'Razlika u strukturi hipotalamusa između homoseksualnih i heteroseksualnih muškaraca'. *Science*, 258 (30. kolovoza 1991.): 1034-37; C. Burr, 'Homosexuality and biology', u: Siker, J.S. (ed.), *Homosexuality in the Church: Both Sides of the Debate*, Louisville: Westminster John Knox Press, str. 116-34. Za evanđeoski kritički osvrt i navode stručnjaka vidjeti Schmidt, T.E., *Straight and Narrow*. Leicester: IVP, str. 137-42 (esp. str. 137, n.8).

³⁵ Na primjer, Hibbert, G. 'Gay liberation and Christian liberation', u: M. Macourt (ur.), *Towards a Theology of Gay Liberation*, London: SCM Press, 1977, str. 91-9; Siker, J.S., 'Homosexual Christians, the Bible and Gentile inclusion', u: J.S. Siker (ur.), *Homosexuality in the Church: Both Sides of the Debate*, Louisville: Westminster John Knox Press, 1994, str. 178-94.

³⁶ Za tipični argument vidjeti Vasey, M. *Strangers and Friends*, str. 131-2, 136, 140.

³⁷ Vidjeti Reynolds, B.W., 'Slavery' in Atkinson, D. & Field, D.H. (izd.), *New Dictionary of Ethics and Pastoral Theology*. Leicester: IVP, str. 795-6; Kerr, W.N., 'Slavery', in Elwell, W.A., *Evangelical Dictionary of Theology*. Carlisle: Paternoster, str. 1021-2.

³⁸ Na primjer, Mollenkot, V.R., 'Overcoming heterosexism - to

benefit everyone', u: Siker, J.S, *Homosexuality and the Church: Both Sides of the Debate*, str. 145-9; Hibbert, G. 'Gay liberation in relation to Christian liberation', u: Macourt, M. (ur.), *Towards a Theology of Gay Liberation*, London: SCM Press, 1997, str. 91-9.

³⁹ Vidjeti Hays, Richard B., 'On the redemption of our bodies', u: Siker, J.S. (ur.), *Homosexuality in the Church*, str. 9-10; Phillips, Peter. M., *Dealing with Thorns: An Evangelical Approach to Divorce, the Role of Women in Church and Human Sexuality in the Bible*. Sheffield: Cliff College Publishing, nd.

⁴⁰ Uzete iz Povelje o ljudskim pravima UN-a (1948) i Europske konvencije o ljudskim pravima (1950.), temelj su za većinu parnica za prava homoseksualaca. Za pojedinosti vidjeti: Wintemute, R., 'Sexual orientation discrimination', u: C. McCrudden and G. Chambers (ur.), *Individual Rights and the Law in Britain*, Oxford University Press, 1993, str. 491-534.

⁴¹ Na primjer, Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*, Chicago/London, 1988, str. 467-75; Spencer. C, *A History of Homosexuality*, London: Fourth Estate, str. 406-7.

⁴² U pismu od 30. prosinca 1994. Peter Tatchell, osnivač i predsjednik skupine *Outrage!* izazvao je tadašnjeg londonskog biskupa Davida Hopea. Hope je neženja koji je opisao svoju seksualnost kao 'sivo područje'. Tatchell je napisao: 'Iskreno se nadamo da ćete pronaći unutarnju snagu i odlučnost da shvatite važnost javnog priznanja i zalaganja za prava homoseksualnih osoba... Vaša otvorenost i angažiranost za ljudska prava mogle bi uzrokovati dramatičnu promjenu u anglikanskim stavovima i politici. Nijedan anglikanski vođa nije nikada vodio kampanju za ljudska prava homoseksualaca. Ako Vi napravite taj korak, učinit ćete nešto jedinstveno, časno i vrijedno' (*The Independent*, 14. ožujka 1995). Poslije, u travnju 1997., *Outrage!* je upao Palaču

Lambeth i poremetio skup prosvjedom protiv nespremnosti nadbiskupa Georgea Careyja da podupre 'pravo' na zaredenje seksualno aktivnih homoseksualnih osoba.

⁴³ Vidjeti Siker, J.S. (ur.), 'Appendix: Selected Denominational Statements on Homosexuality', u: *Homosexuality and the Church: Both Sides of the Debate*, str. 205; Lesbians and Gay Christians in the United Reformed Church, *Speaking for Ourselves*, str. 13-14.

⁴⁴ Za izvješća i dokumente o raspravi u raznim crkvama vidjeti sljedeće: House of Bishops of the General Synod, *Issues in Human Sexuality*. London: Church House Publishing, 1991; Higton, T. (ur.), *Homosexuality and the Church: The Way Forward*, Hawkwell: Action for Biblical Witness to our Nation, 1987; Vasey, M., *Strangers and Friends*, str. 207-10; Bradshaw, T. (ur.) *The Way Forward? Za metodistički proces vidjeti Conference Commission on Human Sexuality, Report of Commission on Human Sexuality*, Peterborough: Methodist Publishing House, 1990; Vasey, M., *Strangers and Friends*, str. 202. Za URC vidjeti Homosexuality Working Party, *Homosexuality: A Christian View*, London: United Reformed Church, 1991; GEAR (Group for Evangelism and Renewal in the United Reformed Church), *Homosexuality and the Gospel*, London: United Reformed Church, 1993; United Reformed Church, *Reports and Resolutions to Assembly*, London: United Reformed Church, 1997, str. 45-9, and *Assembly Record*, London: United Reformed Church, 1997, str. 10-13; časopis *Reform* od 1995. dalje. Škotska je crkva manje angažirana u službenoj raspravi, no vidjeti izvješće Povjerenstva za društvenu odgovornost u: *The Book of Reports (Blue Book)*, General Assembly of the Church of Scotland, 1994.

⁴⁵ Tekst i diskusija u: Bradshaw, T. (ur.), *The Way Forward?: Christian Voices on Homosexuality in the Church*, London: Hodder & Stoughton, 1997, str. 5ff.

⁴⁶ Za sažetak procesa među metodistima vidjeti Vasey, M, *Strangers and Friends*, str. 202. Conference Commission on Human Sexuality, *Report of Commission on Human Sexuality*, Methodist Publishing House, 1990.

⁴⁷ United Reformed Church: *Annual Reports, Resolutions and Papers*, London: United Reformed Church, 1997, str. 45-9; *Assembly Record*, London: United Reformed Church, 1997, str. 10-14, 32.

⁴⁸ 'A Second Trumpet from the South', Kuala Lumpur, 10-15. veljača 1997.

⁴⁹ Na primjer, Norton, R. 'The Biblical roots of homophobia', u: M. Macourt (ur.), *Towards a Theology of Gay Liberation*, London: SCM Press, 1977, str. 39-46; Lesbian and Gay Christians in the United Reformed Church, *Speaking for Ourselves*, London: United Reformed Church, 1995, str. 5-6.

⁵⁰ Na primjer, Furnish, V.P., 'The Bible and homosexuality: reading the texts in context', u: J.S. Siker (ur.), *Homosexuality in the Church: Both Sides of the Debate*, Louisville: Westminster John Knox Press, 1994, str. 18-35; Vasey, M. *Strangers and Friends*, str. 124-40; Countryman. L. W., *Dirt, Greed and Sex*, Philadelphia: Fortress, 1988.

⁵¹ Na primjer, Siker, J. S., 'Homosexual Christians, the Bible and Gentile inclusion: Confession of a repenting heterosexist', u: J.S. Siker (ur.), *Homosexuality in the Church: Both Sides of the Debate*, str. 178-94; E. Stuart, 'Dancing in the Spirit', u: T. Bradshaw (ur.), *The Way Forward?*, str. 75-8; Rominger, R., 'Ten Commandments for discerning the Word', *Articles of Reformed Faith and Religion*, str. 9, 11.

⁵² Vidjeti John, J, 'Christian same-sex partnerships', u: T. Bradshaw (ur.) *The Way Forward: Christian Voices on Homosexuality and the Church*. London: Hodder & Stoughton, 1997, str. 54-7; Vasey, M. *Strangers and Friends*, str. 208, i: United Reformed Church Homosexuality Working Party, *Homosexuality: A Christian View*, United Reformed Church, 1991, str. 5-6.

⁵³ Za tumačenje toga vidjeti T. E. Schmidt, *Straight and Narrow?* str. 39-63.

⁵⁴ Za sažetak te kritike vidjeti Vasey, M., *Strangers and Friends*, str. 49 ff.

⁵⁵ Za izlaganje tog argumenta vidjeti Hilborn, D., 'For the Procreation of Children', in Durber, S. (ur.), *As Man and Woman Made: Theological Reflections on Marriage*, London: The United Reformed Church, 1994, str. 22-32.

⁵⁶ Vidjeti Vasey, M., *Strangers and Friends*, str. 115-8.

⁵⁷ 1 Sam. 18:1-2; 2 Sam 1:26. Cf. Vasey, M., *Strangers and Friends*, str. 120-1, and Halperin, D., *One Hundred Years of Homosexuality*, London, Routledge, 1990, 4. pogl. No čak Greenberg, koji je obično nepristran, pribjegava špekulaciji i argumentira iz tišine. Započinje ovim priznanjem: 'Tekst ne spominje, ni u jednom od tih slučajeva, da je odnos imao seksualni aspekt.' No u nastavku ipak nagađa da su možda 'svećenički redaktori izbrisali eksplicitne aluzije na homoseksualni odnos'. To se može reći za sve što bismo željeli vidjeti u Pismu a ipak toga ondje nema! Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*, str. 113-4.

⁵⁸ Schmidt, T.E., *Straight and Narrow*, str. 29-99; Wenham, G.J., 'The Old Testament Attitude to Homosexuality', *Expository Times* 102 (proljeće 1991.), str. 359-63; Wright, D.F: *The Christian*

Faith and Homosexuality, Edinburgh: Rutherford House, 1997 [1994], str. 8-22; 'Homosexuals or Prostitutes? The Meaning of *Arsenokoitai* (1 Kor 6:9; 1 Tim 1:10), *Vigiliae Christianae*, 38 (1984), str. 25-53; 'Homosexuality: The Relevance of the Bible', *Evangelical Quarterly*, 61 (listopad 1989), str. 291-300; Field, D. *Homosexuality: What Does the Bible Say?* Leicester: IVP, nd.; Bonnington, M. & Fyall, B., *Homosexuality and the Bible*, Cambridge: Grove Books, 1996, str. 12-23; Soards, M.L. *Scripture and Homosexuality: Biblical Authority and the Church Today*, Louisville, KY: Westminster John Knox Press.

⁵⁹ Za temeljitu studiju stavova rabina prema homoseksualnoj praksi vidjeti Saltlow, Michael L., *Tasting the Dish: Rabbinic Rhetorics of Sexuality*. Atlanta, Georgia: Scholars Press, 1995. Brown Judaic Studies, br. 303.

⁶⁰ Huggins, K.W., 'An Investigation into the Jewish Theology of Sexuality Influencing the References to Homosexuality u: Rim 1:18-32'. Doktorska disertacija, Southwestern Baptist Theological Seminary, 1986.

⁶¹ J. Boswell, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality*, str. 109.

⁶² Važno je da Greenberg to priznaje, *The Construction of Homosexuality*, str. 215; vidjeti također Schmidt, T.E., str. 77-83.

⁶³ L.W. Countryman, *Dirt, Greed and Sex*. Philadelphia: Fortress, 1988, str. 111ff.

⁶⁴ Na primjer, Wink, W., 'Biblical perspectives on homosexuality', *The Christian Century*, 7. prosinca 1979, str. 1085; Lesbian and Gay Christians in the United Reformed Church, *Speaking for Ourselves*, str. 7-9.

⁶⁵ Za nedavno izlaganje koje brani to razlikovanje vidjeti O'Donovan, O.M.T., *Resurrection and Moral Order*, Leicester: Apollos, 1986, str. 159-60.

⁶⁶ House of Bishops of the General Synod of the Church of England, *Issues in Human Sexuality*, London: Church House Publishing, 1991, str. 18 (odlomak 2:29).

⁶⁷ Greenberg, D. *The Construction of Homosexuality*, str. 409ff.; Vasey, M., *Strangers and Friends*, str. 99-104.

⁶⁸ Za opsežnu dokumentaciju vidjeti Greenberg, D., *The Construction of Homosexuality*, i Spencer, C., *Homosexuality: A History*.

⁶⁹ Wright, D. 'Homosexuality in the early Church', u: Higton, T. (ur.), *Sexuality and the Way Forward*, Hawkwell: Action for Biblical Witness to our Nation, str. 39-49.

⁷⁰ Za razvoj teorija o urođenoj homoseksualnosti vidjeti Greenberg, D., *The Construction of Homosexuality*, str. 404-11.

⁷¹ Greenberg, D., *The Construction of Homosexuality*, str. 404.

⁷² Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*, str. 411.

⁷³ Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*, str. 411-31; Vasey, M. *Strangers and Friends*, str. 10, 78-9.

⁷⁴ *The Times*, 20. veljače 1997.

⁷⁵ Rist, D.Y., 'Are homosexuals born that way?', *The Nation*, 19. listopada 1992, str. 424-9.

⁷⁶ To naglašava Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*, str. 432-3. Za takve izjave vidjeti Wilson, E.O., *On Human Nature*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1978, str. 149-53; Pillard, R.C., Poumadere, J. & Carreta, R.A., 'Is Homosexuality Familial? A review, Some Data, and a Suggestion'. *Archives of Sexual Behaviour*, 10 (1981), str. 465-75; Kirsch, J.A.W & Rodman, J.E., 'Selection and Sexuality: The Darwinian View of Homosexuality', u: Paul, W., Weinrech, J.D., Gonsiorek, J.C. & Hotvedt, M.E. (ur.), *Homosexuality: Social, Psychological and Biological Issues*. Beverley Hills, Calif.: Sage, 1982. str. 183-96.

⁷⁷ Na primjer, Byrne. B and Parsons, B. 'Human Sexual Orientation: The Biologic Theories Reappraised'. *Archives of General Psychiatry* 50 (ožujak 1993.): 228-39; DeCecco, J.P. and Elia, J.P., 'A Critique and Synthesis of Biological Essentialism and Social Constructionist Views of Sexuality and Gender'. *Journal of Homosexuality* 24, br. 3/4 (1993): 1-26; Schmidt, T.E., *Straight and Narrow?*, str. 150-3.

⁷⁸ Za sažetak rasprave o biološkom uzroku vidjeti Schmidt, T.E., *Straight and Narrow?*, str. 137-42

⁷⁹ Schmidt, T.E., *Straight and Narrow?*, str. 142-8.

⁸⁰ Za sažetak i navode o psihoanalitičkom pristupu vidjeti D. Greenberg, *The Construction of Homosexuality*, str. 29-40. Također Schmidt. T.E., *Straight and Narrow?*, str. 144-6. Moberly, E.: 'Homosexuality: Restating the Conservative Case', *Salmagundi* 58/9 (jesen 1982./zima 1993.), str. 281-99, i *Psychogenesis: The Early Development of Gender Identity*, London: Routledge and Kegan Paul, 1983.

⁸¹ Usporediti Peters, D.K. and Cantrell, P.J., 'Factors Distinguishing Samples of Lesbian and Heterosexual Women'.

Journal of Homosexuality, 21, br. 4 (1991): 1-15; Lewes, K. *The Psychoanalytic Theory of Homosexuality*, New York: Simon & Schuster, 1988, and Robinson et al (1982, cit. LGCM srpanj 1997. dokument Glavnog sinoda Church of England), pokazali su da je 82% homoseksualaca u dobrom odnosu s roditeljima

⁸² Rist, D.Y., 'Are Homosexuals Born That Way?' *The Nation*, 19. listopada 1992., str. 424-29. Cf. Schmidt, *Straight and Narrow*, str. 137-42.

⁸³ USA Human Rights Commission website on 'Workplace Issues', srpanj 1997.

⁸⁴ Vidjeti LeVay, S. i Nonas, E, *City of Friends: A Portrait of the Gay and Lesbian Community in America*. Cambridge, MA.: The MIT Press, str. 102.

⁸⁵ Wellings, K. et al (ur.), *Sexual Behaviour in Britain*, str. 183.

⁸⁶ Vidjeti na primjer golem logički skok u letku (*Facts do matter*) koji je poslala jedna skupina (The Lesbian and Gay Christian Movement) članovima anglikanskog sinoda u srpnju 1997. Tvrde 'da ne postoji sumnja u znanstvenoj profesiji da dio muške homoseksualnosti ima genetsko porijeklo'.

⁸⁷ Wellings et al, *Sexual Behaviour in Britain*, str. 203-13.

⁸⁸ Aquinas, T. *Summa Contra Gentiles* III, 122. Translation in Bourke, V.J. (ed.), *The Pocket Aquinas*, New York: Pocket Books, str.219-22.

⁸⁹ Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*, str.312; Abrey, L.J., *The People's Reformation: Magistrates, Clergy, and Commons in Strasbourg, 1500-1598*. Ithaca, N.Y.: Cornell

University Press, str.190, 219; Monter, 'Sodomy and Heresy in Early Modern Switzerland'. *Journal of Homosexuality*, 6, str.41-63.

⁹⁰ Za sažetak poimanja reformatora po tom pitanju vidjeti Lovelace, Richard F., *Homosexuality and the Church: Crisis, Conflict and Compassion*, London: Lamp Press, str. 19-2

⁹¹ Calvin, J., *Commentary on I Corinthians*, Trans. J.W. Fraser, Grand Rapids; Eerdmans, 1960, str. 124-6.

⁹² Za pregled patrističkih navoda vidjeti Wright, D., 'Homosexuality in the early church', u: Higton, T., *Sexuality and the Church*, Hawkwell: Action for Biblical Witness to our Nation, 1987, str. 39-50.

⁹³ Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*, str. 218-228 (str. 226); C. Spencer, *Homosexuality: A History*, str. 84-91.

⁹⁴ Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*, str. 141-60; 202-10; C. Spencer, *Homosexuality: A History*, str. 39-78; Wenham, G., 'Homosexuality in the Bible', u: *Sexuality and the Church: The Way Forward*, Hawkwell: Action for Biblical Witness to our Nation, 1987, str. 27-38.

⁹⁵ Wright, D., 'Homosexuality in the early church'.

⁹⁶ Boswell, J., *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality*. Chicago: Chicago University Press, 1980. Boswellova je knjiga nagrađena (1981 American Book Award for History). *New York Times Book Review* je izjavio da Boswell 'vraća pouzdanje u znanost'. *New Republic* ju je opisao kao 'jedno od najdubljih, najeksplozivnijih djela znanosti objavljenih u zadnje vrijeme', dok ju je *Newsweek* nazvao 'zapanjujućim djelom učenosti... što je revolucionarno dovelo u pitanje neke od moralnih pretpostavki uvriježenih u zapadnoj kulturi' (osvrti navedeni u izdanju Boswellove knjige iz 1981).

⁹⁷ Za jasnu izjavu u tom pravcu vidjeti Boswell, J. *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality*, str. 333.

⁹⁸ Johansson, W., *Homosexuality, Intolerance and Christianity: A Critical Examination of John Boswell's Work*. 2. izd.. New York: Gay Academic Union, 1985. Za druge kritike Boswella vidjeti Greenberg, D.F., *The Construction of Homosexuality*, str. 195-6, 212-3, 212 n157, 213-4, 213 n.166, 218-9, 229, 232, 288; Southern, R.W., *Saint Anselm*, Cambridge University Press, 1990, str. 148-53; Edwards, G.R., *Gay/Lesbian Liberation: A Biblical Perspective*. New York: Pilgrim, 1984, str. 82; Wright, D.F., 'Homosexuals or Prostitutes? The Meaning of *Arsenokoitai* (1 Kor 6:9; 1 Tim 1:10)', *Vigiliae Christianae* 38, str. 125-53.

⁹⁹ Boswell, J., *Same-Sex Unions in Pre-modern Europe*. New York: Villard Books, str. 74ff.; Vasey, M., *Strangers and Friends*. London: Hodder and Stoughton, 1995, str. 82-6, 118-9, 212-3.

¹⁰⁰ Za opsežnu bibliografiju relevantnog medicinskog štiva vidjeti Schmidt, T.E. *Straight and Narrow?*, str. 222-36, no treba napomenuti da je Evans ozbiljno osporio njegovu uporabu dokaza. Vidjeti Evans, C.K. 'Review of Chapter Six of Thomas Schmidt's *Straight and Narrow?*'

¹⁰¹ Cameron, P. *et al*, 'Sexual orientation and sexually transmitted disease', *Nebraska Medical Journal* 1985, 70: 292-99; 'Effect of homosexuality upon public health and social order' *Psychological Reports* 1989 (64): 1167-79; Cameron, P., Playfair. W & Wellum, S., 'The longevity of homosexuals: Before and after the AIDS epidemic', *Omega*, 1994.

¹⁰² Wellings, K. *et al*, *Sexual Behaviour in Britain*, str. 163-7; 218-227

¹⁰³ Judson, F.N., *Sexually Transmitted Viral Hepatitis and Enteric*

Pathogens, Urology Clinics of North America, 11, br. 1 (veljača 1984.), 177-85.

¹⁰⁴ Wellings, K., *Sexual Behaviour in Britain*, str. 159, 213-8; Johnson, M., 'Social and behavioural aspects of the HIV epidemic - a review', *Journal of Royal Statistical Society*, Series A, 151, 99-114.

¹⁰⁵ Cameron, P., Playfair, W.L. and Wellum, S., 'The homosexual lifespan'. Presentation to the Eastern Psychological Association, travanj 1993. Vidjeti također Satinover, J., *Homosexuality and the Politics of Truth*, Grand Rapids: Baker Book House, 1996, str. 69ff..

¹⁰⁶ Lever, J., 'Lesbian sex survey', *The Advocate*, br. 661/2, 2. kolovoza, 16-24.

¹⁰⁷ Freund, K. and Watson R., 'The proportions of heterosexual and homosexual pedophiles among sex offenders against children: an exploratory study', *Journal of Sex and Marital Therapy*, 1992, 18:34-43; Freund, K., Watson, R.J. & Rienzo, D., 'Heterosexuality, homosexuality and erotic age preference', *Journal of Sex Research*, 1989, 26:107-117.

¹⁰⁸ Vidjeti Wellings et al, *Sexual Behaviour in Britain*, str. 230-74.

¹⁰⁹ Moses ben Maimon, *The Code of Maimonides*, 5. knjiga: *The Book of Holiness*, Tr. Rabinowitz, L.I. and Grossman, P.. New Haven: Yale University Press; Greenberg, *The Construction of Homosexuality*, str. 196.

¹¹⁰ Za koristan vodič u takvim situacijama vidjeti Worthen, A. and Davies, B., *Someone I Love is Gay: How Family and Friends Can Respond*. Downers Grove, Illinois: Intervarsity Press, 1996.

¹¹¹ Na primjer, vidjeti Bergner, M. *Setting Love in Order: Hope and Healing for the Homosexual*, Crowborough: Monarch, 1995, and Schmidt, T.E., *Straight and Narrow?*, str. 153-8.

